

VENDIM
Nr. 439, datë 22.7.2021

**PËR MIRATIMIN E RAPORTIT TË KATËRT PERIODIK KOMBËTAR, PËR
ZBATIMIN E PAKTIT NDËRKOMBËTAR, PËR TË DREJTAT EKONOMIKE,
SOCIALE DHE KULTURORE**

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës; të pikës 4, të nenit 25, të ligjit nr. 43/2016, “Për marrëveshjet ndërkombëtare në Republikën e Shqipërisë”, dhe të pikës 1, të nenit 16, të paktit ndërkombëtar “Për të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore”, aderuar me ligjin nr. 7511, datë 8.8.1991, “Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në Paktin Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore”, me propozimin e ministrit për Evropën dhe Punët e Jashtme, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e raportit të katërt periodik kombëtar për zbatimin e Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi dhe është pjesë përbërëse e tij.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

ZËVENDËSKRYEMINISTËR
Erion Braçe

PAKTI I TË DREJTAVE EKONOMIKE SOCIALE DHE KULTURORE
SHQYRTIMI I RAPORTEVE DËRGUAR NGA SHTETET PALË
NË MBËSHTETJE TË PAKTIT PËR TË DREJTAT EKONOMIKE,
SOCIALE DHE KULTURORE
SHQIPËRIA

Raporti i Katërt Periodik Kombëtar

LISTA E SHKURTIMEVE

AP	Avokati i Popullit
BE	Bashkimi Evropian
CAT	Komiteti i Konventës kundër Torturës
DPPSH	Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit
DPB	Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve
DNJF	Drejtoria e Ndihmës Juridike Falas
KE	Këshilli i Evropës
KP	Kodi Penal
KPP	Kodi i Procedurës Penale
KMD	Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme
MASR	Ministria e Financave dhe Ekonomisë
MEPJ	Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë
MFE	Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi
MKRDHF	Mekanizmi i Koordinuar i Referimit të Rasteve të Dhunës në Familje
MSHMS	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale
OJF	Organizatë jofitimprurëse
OSHC	Organizatë e shoqërisë civile
OKB	Organizata e Kombeve të Bashkuara
QKPA	Qendra Kombëtare Pritëse për Azilkërkues
RSH	Republika e Shqipërisë

VP	Vëzhgimet përfundimtare
VT	Viktimat e trafikimit
VTM	Viktimat e mundshme të trafikimit

TABELA E PËRMBAJTJES

Lista e shkurtimeve

HYRJE

I. Masat për zbatimin e neneve të Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore

II. Masat për zbatimin e vëzhgimeve dhe rekomandimeve përfundimtare të Komitetit për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore

Shtojcat

I. HYRJE

Republika e Shqipërisë ka aderuar në “Paktin Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore”, me ligjin nr. 7511, datë 8.8.1991, “Për aderimin e RSH-së në Paktin Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore”.

Bazuar në Paktin CESCER, Shqipëria ka paraqitur pranë Komitetit për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore (Komiteti CESCER), Raporte kombëtare sipas cikleve periodike mbi zbatimin e dispozitave të Paktit dhe të rekomandimeve të Komitetit CESCER². Komiteti mori në shqyrtim raportin e ciklit të dytë dhe të tretë dhe miratoi vëzhgimet përfundimtare për Shqipërinë në vitin 2013³.

Ky Raport është hartuar në përputhje me udhëzimet specifike (*guidelines*)⁴, për hartimin e raporteve periodike. Në pjesën e parë të Raportit trajtohen masat e ndërmarra për zbatimin e dispozitave të Konventës, zhvillimet kryesore në kuadrin ligjor, institucional sipas fushave. Në pjesën e dytë trajtohen masat për zbatimin e vëzhgimeve përfundimtare dhe rekomandimeve të Komitetit CESCER. Raporti përfshin informacion kryesisht mbi periudhën 2014 – maj 2021. Gjithashtu përfshihet informacion edhe mbi zhvillimet dhe arritjet para kësaj periudhe, në funksion të një raportimi të plotë mbi çështjet që mbulon Pakti CESCER. Në shtojcat, pjesë përbërëse e Raportit paraqitet informacion shtesë mbi zbatimin e saj.

Kushtetuta e RSH-së, marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara që janë pjesë e sistemit ligjor të brendshëm dhe kuadri ligjor i brendshëm, garantojnë zbatimin në praktikë të të drejtave të njeriut.

Mbështetur në ligjin nr. 43/2016, “Për marrëveshjet ndërkombëtare në Republikën e Shqipërisë” (neni 25/3), ministrinë dhe institucionet kompetente, informojnë periodikisht Ministrinë për Evropën dhe Punët të Jashtme (MEPJ), në kuadrin e hartimit të raporteve kombëtare për zbatimin e marrëveshjeve ndërkombëtare mbi të drejtat e njeriut, në të cilat RSH-së është palë. Bazuar në pikën 4 të këtij neni, MEPJ-ja drejton procesin e hartimit të raporteve kombëtare për zbatimin e marrëveshjeve për të drejtat e njeriut, të cilat i paraqet për miratim pranë Këshillit të Ministrave.

Bazuar në urdhrin e Kryeministrit nr. 112, datë 5.3.2014, “Për ngritjen e grupit ndërministror të punës mbi hartimin dhe pjesëmarrjen në shqyrtimin e raporteve në kuadër të konventave ndërkombëtare për të drejtat e njeriut”, MEPJ-ja koordinon procesin e përgatitjes së raporteve kombëtare mbi zbatimin e konventave për të drejtat e njeriut. Ky Raport është hartuar si rezultat i koordinimit dhe përfshirjes të kontributeve të institucioneve qendrore, si: Ministria e Drejtësisë, Ministria e Brendshme, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Ministria e Kulturës, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit. Në këtë Raport është përfshirë edhe kontributi i institucioneve

¹ Këtej e tutje Pakti CESCER.

² Këtej e tutje Komiteti CESCER.

³ E/C.12/ALB/2-3.

⁴ Rezoluta e Asamblesë së Përgjithshme – General Assembly resolution 68/268.

të pavarura, si: Prokuroria e Përgjithshme, Avokati i Popullit, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi.

Raporti i katërt periodik kombëtar mbi zbatimin e Paktit CESC miratohet me vendim të Këshillit të Ministrave.

Në shtojcat pjesë përbërëse e këtij Raporti paraqiten gjithashtu informacione shtesë, sipas çështjeve dhe fushave që mbulon Pakti.

I. INFORMACION MBI ZBATIMIN E DISPOZITAVE TË PAKTIT

Neni 1. Kuadri ligjor mbi ndalimin e diskriminimit

1. Kushtetuta e RSH-së, e ndryshuar, sanksionon parimet e barazisë dhe mosdiskriminimit. Në nenin 18 parashikohet: “Të gjithë janë të barabartë përpara ligjit dhe askush nuk mund të diskriminohet padrejtësisht për shkaqe të tilla si gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindjet politike, fetare a filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale ose përkatësia prindërore”. Neni 16/1 i Kushtetutës, parashikon se të drejtat e liritë themelore, si dhe detyrimet e parashikuara në Kushtetutë për shtetasit shqiptarë, vlejnë njëloj edhe për të huajt, edhe për personat pa shtetësi në territorin e RSH-së.

2. Ligji nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi” (i ndryshuar), e përkufizon diskriminimin si: çdo dallim, përjashtim, kufizim apo preferencë, bazuar në cilindo shkak të përmendur në nenin 1 të këtij ligji, që ka si qëllim apo pasojë pengesën apo bërjen e pamundur të ushtrimit në të njëjtën mënyrë me të tjerët, të të drejtave e lirive themelore të njohura me Kushtetutën e RSH-së, me aktet ndërkombëtare të ratifikuara nga RSH-së, si dhe me ligjet në fuqi (neni 3).

3. Me ligjin nr. 124/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, ‘Për mbrojtjen nga diskriminimi’”, u miratuan në 15.10.2020, ndryshimet ligjore në ligjin “Për Mbrojtjen nga Diskriminimi”, të cilat hynë në fuqi më 18 nëntor 2020. Janë shtuar shkaqe të reja të diskriminimit si diskriminimi për shkak shtetësisë, karakteristikat e seksit, jetesa me HIV/AIDS dhe pamja e jashtme. Me ndryshimet e reja ligjore, përcaktohen forma të reja të diskriminimit si: diskriminimi i shumëfishtë, diskriminimi ndërsektorial, gjuha e urrejtjes, veçimi, shqetësimi seksual. Përcaktohen “format e rënda të diskriminimit”, të cilat meritojnë të ndëshkohen më rëndë dhe të parandalohen kudo ku shfaqen.

4. Ligji nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në RSH-së” (Të drejtat dhe liritë e pakicave kombëtare), neni 5, “Ushtrimi i të drejtave”, parashikon se: “1. Çdo person, që i përket një pakice kombëtare, ka të drejtën të zgjedhë lirisht që të trajtohet ose jo si i tillë, duke mos pasur asnjë disavantazh nga kjo zgjedhje ose nga ushtrimi i të drejtave që janë të lidhura me këtë zgjedhje. 2. Personat, që u përkasin pakicave kombëtare, i ushtrojnë të drejtat dhe gëzojnë liritë e garantuara me këtë ligj, në mënyrë individuale dhe në komunitet me të tjerët, në të gjithë territorin e RSH-së.”. Në nenin 8 të këtij ligji “Ndalimi i diskriminimit”, parashikohet se:

“- Ndalohet çdo diskriminim ndaj cilido personi për shkak të përkatësisë së tij/së saj në një pakicë kombëtare.

- Institucionet publike, qendrore dhe vendore, miratojnë dhe zbatojnë masat e nevojshme:
- për të garantuar barazi të plotë dhe efektive në jetën ekonomike, shoqërore, politike dhe kulturore ndërmjet personave që i përkasin një pakice kombëtare dhe atyre që i përkasin shumicës;
- për të mbrojtur personat që u përkasin pakicave kombëtare nga kërcënimet, diskriminimi, armiqësia apo dhuna për shkak të identitetit të tyre të dallueshëm kulturor, etnik, gjuhësor, fetar ose tradicional;
- për të forcuar dialogun ndërkulturor;
- për të nxitur respektin e ndërsjellë, mirëkuptimin dhe bashkëpunimin ndërmjet të gjithë qytetarëve të Republikës së Shqipërisë, pa dallim për sa i përket identitetit të tyre të dallueshëm kulturor, etnik, gjuhësor, fetar ose tradicional.

- Masat e miratuara në përputhje me pikën 2, të këtij neni, nuk përbëjnë akte diskriminimi.”.

5. Ndryshimet e reja ligjore në ligjin nr. 124/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, përcaktojnë:

- forma të reja të diskriminimit, si: diskriminimi i shumëfishtë, diskriminimi ndërsektorial, gjuha e urrejtjes, veçimi, shqetësimi seksual;
- “format e rënda të diskriminimit”, të cilat meritojnë të ndëshkohen më rëndë dhe të parandalohen kudo ku shfaqen;
- përcaktohet roli aktiv i organizatave me interesa legjitime duke u mundësuar atyre paraqitjen e ankesave drejtpërdrejtë pranë institucionit ose mund të paraqesin informacion të besueshëm për nisjen e hetimeve kryesisht nga Komisioneri;
- përcaktohet detyrimi i autoriteteve publike për të promovuar barazinë dhe mosdiskriminimin.

Mundësia e marrjes së ekspertëve kur shqyrtohet çështja në varësi të kompleksitetit të fushës ku po hetohet (mendim profesional). Ndryshimet sigurojnë gjithashtu, mundësinë e bashkimit të rasteve, për ekonomi procedurale, që vijnë nga subjekte të ndryshme, por që kanë të njëjtin objekt dhe i referohen të njëjtës sjellje diskriminuese të pretenduar.

- Komisionerit KMD i është shtuar edhe një kompetencë e re, krahas monitorimit të zbatimit të ligjit “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, siç është monitorimi i zbatimit të ligjit “Për barazinë gjinore në shoqëri”.

6. Kuadri ligjor dhe nënligjor që rregullon veprimtarinë e Policisë së Shtetit përbën një garanci për respektimin e lirive dhe të drejtave të njeriut, trajtimin në mënyrë të barabartë dhe pa diskriminim për shkak të gjinisë, racës, ngjyrës, gjuhës, besimit, etnisë, bindjeve politike, fetare, filozofike, orientimit seksual, gjendjes ekonomike, arsimore, sociale, përkatësisë prindërore. Ligji nr. 108, datë 31.7.2014, “Për Policinë e Shtetit” përcaktohen parimet bazë që udhëheqin veprimtarinë e Policisë dhe në veçanti: mosdiskriminimi dhe respektimi i të drejtave dhe lirive themelore të njeriut. Në nenin 115 të këtij ligji garantohet e drejta që kanë personat e shoqëruar, ndaluar dhe të arrestuar për të paraqitur kërkesë/ankesat lidhur me qëndrimin, trajtimin, kushtet e trajtimit, sjelljet/qëndrimin e personelit policor, shkeljet dhe abuzimet që kryhen ndaj të drejtave të tyre. Në nenin 133 përcaktohen rregullat për përdorimin e forcës nga Policia e Shtetit.

7. Ligji nr. 121/2016 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në RSH” parashikon se parimi i mosdiskriminimit për një tërësi shkaqesh, duke filluar nga gjinia, renditet në parimet bazë për ofrimin e shërbimeve. Ligji parashikon ndër të tjera ofrimin e shërbimeve të të kujdesit shoqëror, të cilat ndihmojnë në mirëqenien dhe përfshirjen shoqërore të individëve e të familjeve që kanë nevojë për kujdes shoqëror.

8. Ndryshimet e reja ligjore në ligjin nr. 124/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi” mundësojnë detyrimin e medias kombëtare për të publikuar vendimet e Komisionerit KMD që kanë gjetur diskriminim përmes gjuhës së urrejtjes. Vendosja e një detyrimi të tillë do të mundësojë një efektivitet më të madh. Me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit të publikut ndryshimet e fundit ligjore në ligjin për mbrojtjen nga diskriminimi (neni 33, pika 17), parashikojnë se: “Operatorët mediatikë shtetërorë kanë detyrimin që të publikojnë përmbledhjen e vendimeve të formës së prerë të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, me objekt gjuhën e urrejtjes”. Gjithashtu, në kuadër të ndryshimeve ligjore është parashikuar detyrimi i autoriteteve publike për të promovuar barazinë, për të parandaluar diskriminimin gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre (neni 7/3). Detyrimi i publikimit vetëm për këtë formë diskriminimi lidhet së pari me faktin që konsumimi i kësaj sjelljeje ndodh publikisht, prandaj dhe vendimi i marrë duhet të këtë rezonance publike; se dyti, lidhet me efektshmërinë e vendimeve të Komisionerit në lidhje me përdorimin e gjuhës së urrejtjes nga personat publike. Vendosja e një detyrimi të tillë do të mundësojë rritjen e efektivitetit të tij.

Neni 3. Barazia gjinore

9. Ligji nr. 9970, datë 24.7.2008, “Për barazinë gjinore në shoqëri” rregullon çështjet themelore të barazisë gjinore në jetën publike, të mbrojtjes dhe trajtimit të barabartë të grave e burrave, për mundësitë dhe shanset e barabarta për ushtrimin e të drejtave, si dhe për pjesëmarrjen e ndihmesën e tyre në zhvillimin e të gjitha fushave të jetës shoqërore. Ligji synon sigurimin e mbrojtjes efikase nga diskriminimi për shkak të gjinisë dhe nga çdo formë sjelljeje, që

nxit diskriminimin për shkak të gjinisë; garantimin e mundësive të barabarta ndërmjet grave e burrave, për të eliminuar diskriminimin e bazuar në gjini, në çfarëdo forme me të cilën shfaqet.

10. Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore (SKBGJ) 2016–2020 dhe Plani i saj i Veprimit, bazohen në këto shtylla:

- barazia gjinore, përbën kusht për një shoqëri të drejtë e socio-ekonomikisht të zhvilluar;
- përmirësimi i statusit social, ekonomik dhe shëndetësor i grave dhe sidomos i grave që pësojnë diskriminim të shumëfishtë;
- edukimi, përparimi dhe angazhimi politik i tyre duke iu ofruar mundësi të barabarta njëlloj, si dhe djemve e burrave;
- ndjeshmëri dhe trajtim i barabartë ndaj nevojave të veçanta të të dyja gjinive – vajzat/gratë dhe djemtë/burrat kanë nevoja të ndryshme dhe përballen me forma të ndryshme të dhunës e diskriminimit;
- tolerancë zero kundrejt dhunës ndaj grave e dhunës në familje;
- koordinimi dhe bashkëpunimi ndërinstitucional për të adresuar sa më efektivisht pabarazitë dhe padrejtësitë me bazë gjinore për gratë/vajzat dhe burrat/djemtë.

11. Aktualisht është në proces miratimi, Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore (SKBGJ) 2021–2030, e katërta e këtij lloji në Shqipëri. Ky draft u hartua duke u bazuar edhe në gjetjet dhe rekomandimet e “Raportit të vlerësimit: zbatimi i Strategjisë Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Planit të saj të Veprimit 2016–2020”. Vizioni i “SKBGJ 2021–2030”: “Një shoqëri e cila vlerëson barazinë gjinore si kusht të domosdoshëm drejt zhvillimit të qëndrueshëm social, ekonomik e politik të vendit, ku askush nuk mbetet pas, si dhe që mbështetet në parimin e tolerancës zero kundër praktikave të dëmshme, dhunës me bazë gjinore e dhunës në familje, duke ndëshkuar dhunuesit dhe duke mbrojtur, rehabilituar e riintegruar personat e dhunuar Në tërësinë e saj “SKBGJ 2021–2030” përbëhet nga katër qëllime strategjike kryesore, ku zënë vend edhe objektiva specifike që reflektojnë nevojën për ndryshim apo shtimin e dimensioneve të reja drejt të cilave duhet të fokusohet vëmendja për adresimin e duhur të çështjeve të barazisë gjinore, bazuar dhe në zhvillimet më të fundit, si dhe duke konsideruar çështje të lidhura me emergjencat civile, fatkeqësitë natyrore apo fushat e reja deri tani të paadresuara apo shumë pak të adresuara në lidhje me barazinë gjinore (mjedisi dhe ndryshimet klimatike, digjitalizimi. Në mbështetje të këtij vizioni, janë formuluar qëllimet kryesore strategjike me objektivat dhe masat përkatëse.

Nenet 6 dhe 7. E drejta e punës

12. Ligji nr. 15/2019, “Për nxitjen e punësimit” përcakton rregullat dhe mënyrën e funksionimit të sistemit publik të shërbimeve të punësimit, të programeve aktive e pasive të tregut të punës, si dhe organet përgjegjëse për menaxhimin e tyre. Ky ligj parashikon programet aktive të tregut të punës, të cilat përfshijnë mekanizma që synojnë të mbajnë të punësuarit në tregun e punës, të mbështesin punëkërkuarit e papunë të hyjnë në tregun e punës, të rrisin produktivitetin dhe të ardhurat nga puna dhe të përmirësojnë funksionimin e tregut të punës. Programet aktive të tregut të punës përfshijnë: a) shërbimet e punësimit; b) programet e nxitjes së punësimit; c) programet e formimit profesional.

13. Janë ndërmarrë nisma konkrete për hartimin e politikave nxitëse dhe lehtësuese për pakicat kombëtare romë dhe egjiptiane, me synim nxitjen e punësimit të tyre, si dhe për kualifikimin, trajnimin dhe integrimin në tregun e punës. Nga analiza e situatës së tregut të punës, të dhënat tregojnë se 1.3% e romëve dhe 4.8% e pakicës egjiptiane deri në moshën 20 vjeç kanë arsimin e mesëm dhe respektivisht 0.3% dhe 0.2% kanë arsimin e lartë. Këto kategori përbëjnë grupet e synuara në politikën e punësimit, që përfitojnë formim profesional falas dhe kanë prioritet në programet e nxitjes së punësimit. Prioritet mbetet ulja e shkallës së papunësisë, si dhe rritja e nivelit arsimor. Nga analiza e situatës së tregut të punës, të dhënat tregojnë se 1.3% e romëve dhe 4.8% e pakicës egjiptiane deri në moshën 20 vjeç kanë arsimin e mesëm dhe respektivisht 0.3% dhe 0.2% kanë arsimin e lartë”.

14. Ministria e Financave dhe Ekonomisë bazuar në ligjin nr. 15/2019, “Për nxitjen e punësimit” ka miratuar paketën e programeve të nxitjes të punësimit, ku parashikohen procedurat, kriteret dhe rregullat për zbatimin e programeve të promovimit të punësimit

nëpërmjet punësimit, formimit dhe praktikave profesionale. Në këto programe përfshihen edhe programet e punësimit për grupet e veçanta, si romët dhe egjiptianët. Në programin buxhetor afatmesëm 2020–2022, fondet e parashikuara për programet e nxitjes së punësimit janë në rritje, me qëllim mundësimin e rritjes së numrit të pjesëmarrësve, që do të përfshihen në këto programe.

15. Në zbatim të këtij ligji janë miratuar një sërë aktesh nënligjore si vijon:

- VKM nr. 17, datë 15.1.2020, “Për procedurat, kriteret dhe rregullat për zbatimin e programeve të promovimit të punësimit nëpërmjet punësimit, formimit dhe praktikave profesionale” ku përfshihen edhe programet e punësimit.

- VKM nr. 348, datë 29.4.2020, “Për procedurat, kriteret dhe rregullat për zbatimin e programit të nxitjes nëpërmjet vetëpunësimit”.

- VKM nr. 535, datë 8.7.2020, “Për procedurat, kriteret dhe rregullat për zbatimin e programit të nxitjes së punësimit, nëpërmjet punëve komunitare”.

- VKM nr. 608, datë 29.7.2020, “Për procedurat, kriteret dhe rregullat për zbatimin e programit të nxitjes së punësimit, nëpërmjet punësimit të personave të dalë të papunë si pasojë e pandemisë COVID-19”.

16. Strategjia Kombëtare për Punësim dhe Aftësi 2014–2020 dhe Plani i Veprimit 2019–2022 kanë parashikuar masa konkrete për programet aktive të tregut të punës, programet e nxitjes së punësimit, arsimit dhe formimit profesional. Një nga prioritetet e Strategjisë për punësim është nxitja e përfshirjes sociale dhe e kohezionit territorial. Objektivi është formimi dhe punësimi i femrave edhe meshkujve nga kategoritë vulnerable.

17. Nga të dhënat administrative rezulton se personat që u përkasin pakicës romë dhe pakicës egjiptiane zënë rreth 7–8% të punëkërkuësve të papunë, të regjistruar pranë zyrave të punësimit, në shkallë vendi, gjatë periudhës 2014–2020. Kryesisht janë të regjistruar në zyrat e punësimit në rajonet Tiranë, Elbasan, Korçë, Fier, Berat etj. Kjo kategori karakterizohet nga niveli i ulët i kualifikimit ku 94% e tyre kanë arsim 9 vjeçar. Femrat zënë 50% të punëkërkuësve të papunë romë dhe egjiptianë të regjistruar në zyrat e punësimit. Politikat aktive të punësimit dhe arsimit profesionale kanë ndikuar në rritjen e punësimit të kategorive të romëve dhe egjiptianëve.

Neni 8. E drejta e grevës

18. E drejta e grevës, pra e drejta e të punësuarit për grevë, që ka të bëjë me marrëdhëniet e punës garantohej nga Kushtetuta e RSH-së (neni 51/1). Sipas legjislacionit të brendshëm parashikohet roli garantues i shtetit për ushtrimin e kësaj të drejte për ushtrimin e kësaj të drejte nga çdo punëmarrës, me kusht që greva të ndërmerret vetëm për çështje që lidhen me marrëdhëniet e punës. E drejta e grevës është një e drejtë që i takon punëmarrësit. Greva është një mënyrë e të sjellurit, të vepruarit nga ana e punëmarrësve për të ndërprerë punën, e cila ka për qëllim të bëjë presion për punëdhënësin për përmirësimin e gjendjes ekonomike, kushteve të punës dhe ndryshimin e dispozitave të parashikuara në kontratën individuale të punës.

19. Të drejtën për ushtrimin e kësaj të drejte kushtetuese dhe të parashikuar edhe në Kodin e Punës e kanë vetëm organizatat sindikale dhe jo punëmarrësit apo përfaqësuesit e tyre. Sipas ligjit nr. 152/2013, “Për nëpunësin civil” (neni 35, të drejtën e grevës e ka edhe nëpunësi civil, përveç kur parashikohet ndryshe nga ligji. E drejta e grevës nuk duhet të përdoret si një qëllim në vetvete, por si një mjet për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve.

20. Kodi i Punës (neni 197/5) parashikon se greva nuk mund të ushtrohet në shërbimet e rëndësishme jetike, ku ndërprerja e punës rrezikon jetën, sigurinë personale ose shëndetin e popullsisë. Në këtë rast konfliktet kolektive zgjidhen në mënyrë përfundimtare dhe të detyrueshme sipas nenit 196 të këtij Kodi. Ky nen parashikon në mënyrë shteruese shërbimet e rëndësishme jetike, si shërbimet mjekësore, spitalore, shërbimet e kontrollit të trafikut ajror, shërbimet e mbrojtjes kundër zjarrit, shërbimet në burgje. Sipas kësaj dispozite janë përjashtuar sektori i furnizimit me ujë dhe energji elektrike. Sipas kësaj dispozite, në sektorët e mësipërm, ndalimi i së drejtës për grevë nuk përfshin të gjitha shërbimet, por ato shërbime për garantimin e jetës, sigurisë dhe shëndetit publik. Në shërbimin mjekësor dhe spitalor përfshihet shërbimi i urgjencës dhe shërbime të domosdoshme. Në nenin 197/6 parashikohet se greva nuk mund të

ushtrohet nëse nuk sigurohet kryerja e shërbimeve minimale në sektorët e furnizimit me ujë, energji elektrike, si dhe shërbimet për plotësimin e nevojave themelore të popullsisë.

21. Në Kodin e Punës⁵ (i ndryshuar me ligjin nr. 156/2015) u përfshi “greva e përgjithshme”, e cila sipas nenit 197, pika 8/a mund të ushtrohet në nivel kombëtar ose rajonal. Greva është e ligjshme nëse nuk bie në kundërshtim me përcaktimet e neneve 197/4, 197/5, 197/6, të këtij Kodi dhe dispozitat e tjera ligjore; ka për qëllim kundërshtimin politikave dhe masave ekonomike dhe sociale që kanë ndikim mbi interesat e punëmarrësve.

22. Në nivel kombëtar dhe vendor, politikat janë të lidhura me taksat, sigurimet shoqërore, politikat e punësimit etj. Nëse punëmarrësit vlerësojnë se këto politika në nivel vendor apo kombëtar mund të ndikojnë negativisht në marrëdhëniet e punësimit, pagën, përfitimet e sigurimeve shoqërore, shkurtimet e vendeve të punës, duke plotësuar kushtet e parashikuara sipas kuadrit ligjor mund të ushtrojnë të drejtën e grevës së përgjithshme.

23. Sipas Kodit të Punës, nenit 197/9, kur greva është e ligjshme sipas vendimit të Gjykatës punëdhënësi mund të ndërpresë marrëdhëniet e punës me grevistët. Punëdhënësi ka të drejtë që ndaj punëmarrësve që nuk rifillojnë punën, brenda 3 ditëve, të zgjidhë kontratën e punës me efekt të menjëhershëm, si dhe t’u kërkojë shlyerjen e dëmit të shkaktuar. Në këtë rast, nuk zbatohen dispozitat e pushimit nga puna. Kërkesa për dëmshpërblim mund të drejtohet edhe kundër organizatës që organizon grevën. Kur greva shoqërohet me veprime të paligjshme, palët i drejtohen gjykatës, e cila përcakton përgjegjësitë e palëve, veprimet që duhet të kryejnë, dëmin e shkaktuar dhe detyrimet e palës që duhet të zhdëmtojë. Nëse rrethanat e lejojnë, Gjykata mund të vendosë rifillimin e punës.

24. Greva përfundon kur: palët arrijnë një marrëveshje; kur sindikata që e ka shpallur atë vendos ndërprerjen e saj, ose kur me vendim të gjykatës konsiderohet e paligjshme. Sipas Kodit të Punës (neni 193/7), afati i procedurave të pajtimit nga 20 ditë është përcaktuar të jetë 10 ditë.

Neni 9. E drejta për sigurime shoqërore

25. Kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore janë pagesa të detyrueshme, për të gjithë personat ekonomikisht aktivë, ku përfshihen edhe të vetëpunësuarit. Kuadri ligjor, i cili parashikon kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore për të punësuarit dhe vetëpunësuarit, bazohet në:

- ligjin nr. 7703, datë 11.5.1993, “Për sigurimet shoqërore në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar;

- ligji nr. 9136, datë 11.9.2003, “Për mbledhjen e kontributeve të detyrueshme të sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore”, të ndryshuar;

- ligjin nr. 7961, datë 12.7.1995, “Kodi i Punës në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar;

- ligjin nr. 10383, datë 24.2.2011, “Për sigurimin e detyrueshëm të kujdesit shëndetësor në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar;

Akte nënligjore mbi përcaktimin e pagave.

26. Nga pjesëmarrja në skemën e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore përfitohen të gjitha llojet e pensioneve:

- pension pleqërie;
- pension pleqërie i reduktuar;
- pension familjar;
- pension invaliditeti;
- pension i pjesshëm invaliditeti;
- shërbim shëndetësor dhe rimbursim ilaçesh.

27. Në bazë të Kodit të Punës “Punëdhënës” quhen të gjithë personat fizikë e juridikë, që punësojnë persona të tjerë me ose pa kontratë. Punëdhënësi është i detyruar të nënshkruajë një kontratë pune me punëmarrësit, me kohë të plotë ose të pjesshme. Punëdhënësi ndër të tjera duhet të bëjë sigurimin e çdo punëmarrësi, me kohë të plotë ose të pjesshme, si dhe të bëjë

⁵ Miratuar me ligjin nr. 7961, datë 12.7.1995, Kodi i Punës i Republikës të Shqipërisë: ndryshuar me ligjin nr. 8085, datë 13.3.1996; ndryshuar me ligjin nr. 9125, datë 29.7.2003; ndryshuar me ligjin nr. 10053, datë 29.12.2008; ndryshuar me ligjin nr. 136/2015, datë 5.12.2015.

llogaritjen, deklarimin dhe pagesën e kontributeve të detyrueshme të sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore, brenda afateve të përcaktuara për çdo punëmarrës.

Bazuar në Ligjin për sigurimet shoqërore, punëdhënësit duhet të llogarisin dhe të paguajnë për punëmarrësit e tyre përfitimet afatshkurtra, si për sëmundje ashtu edhe për barrëlindje;

Neni 10. Familja

28. Kodi i Familjes⁶ e parashikon martesën, si një bashkëjetesë ligjore, që mbështetet në barazinë morale dhe juridike të bashkëshortëve. Martesa dhe familja gëzojnë mbrojtjen e veçantë të shtetit. Prindërit, organet kompetente dhe gjykatat, në vendimet dhe veprimtarinë e tyre, duhet të kenë si konsideratë parësore interesin më të lartë të fëmijës. Prindërit kanë detyrë dhe të drejtë të kujdesen për mirërritjen, zhvillimin, mirëqenien, edukimin dhe arsimimin e fëmijëve të lindur nga martesa ose jashtë martese. Shteti dhe shoqëria duhet t'u ofrojnë familjeve mbështetjen e nevojshme për të mbajtur në gjirin e tyre fëmijët, për të parandaluar keqtrajtimin dhe braktisjen e tyre, si dhe për të ruajtur qëndrueshmërinë e familjes.

29. Mbrojtja e nënave: Kuadri ligjor mbi sigurimet shoqërore në RSH-së (i ndryshuar⁷) parashikon pagesën për barrëlindje dhe shpërblimin për lindjen e fëmijës. E ardhura për barrëlindje i paguhet gruas së siguar për barrën dhe lindjen e fëmijës, kur ajo ka 12 muaj periudhë siguri, për çdo rast përfitimi. Periudha e përfitimit do të jetë 365 ditë kalendarike, duke përfshirë një minimum prej 35 ditësh para dhe 63 ditësh pas lindjes së fëmijës. Për gruan që do të ketë në barrë më shumë se një fëmijë, periudha e përfitimit do të jetë 390 ditë kalendarike, duke përfshirë një minimum prej 60 ditësh para dhe 63 ditësh pas lindjes së fëmijëve. Ligji garanton edhe të drejtën e nënës për leje pas lindjes, që birëson fëmijën e moshës deri në 1 vjeç dhe që ka qenë e siguar jo më pak se 12 muaj.

30. Sipas ligjit për sigurimet shoqërore, shpërblimi për lindje fëmije i paguhet një personi të siguar, i cili është nëna ose babai i një fëmijë që lind, me kusht që njëri prej tyre të ketë kontribuar për një vit para lindjes së fëmijës. Shpërblimi do të bëhet i pagueshëm vetëm një herë dhe nëna do të ketë përparësi në përfitimin e pagesës, në rast se ajo është e siguar.

Kuadri ligjor që garanton ushtrimin e të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore

31. Kushtetuta parashikon një sërë dispozitash mbi garantimin e ushtrimit të të drejtave dhe lirive themelore për të gjithë personat pavarësisht nga gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindjet politike, fetare a filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale ose përkatësia prindërore. Gjithashtu, Kushtetuta garanton se çdo individ, për mbrojtjen e të drejtave, të lirive dhe të interesave të tij kushtetues dhe ligjorë ose në rastin e akuzave të ngritura kundër tij, ka të drejtën e një gjykimi të drejtë dhe publik brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme e caktuar me ligj. Kuadri ligjor dhe nënligjor sipas fushave synon garantimin dhe zbatimin në praktikë të të drejtave të njeriut (të drejtat e grave, fëmijëve, personave me aftësi të kufizuara, të drejtat e pakicave kombëtare etj.).

32. Ligji nr. 124/2020, "Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, 'Për mbrojtjen nga diskriminimi'", sjell si risi "zhvendosjen e barrës së provës", duke i kaluar subjektin ndaj të cilit pretendohet se ka kryer sjellje diskriminuese. Sigurimi i zhvendosjes së barrës së provës në ligjin "Për mbrojtjen nga diskriminimi" do të sigurojë zbatimin e këtij parimi në çdo fushë dhe në të gjitha rastet kur pretendohet se nuk zbatohet parimi i barazisë dhe mosdiskriminimit. Këto ndryshime ligjore kanë parashikuar gjithashtu, kompetencën e Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD), për të paraqitur padi, në mbrojtje të parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, për çështje që lidhen me interesa kolektive dhe të vërë në lëvizje Gjykatën Kushtetuese, kur gjatë veprimtarisë së tij konstaton se ligji ose akti normativ cenon të drejtat dhe liritë themelore të individëve.

⁶ Ligji nr. 9062/2003 "Kodi i Familjes i RSH-së".

⁷ Ligji nr. 7703, datë 11.5.1993, i ndryshuar me ligjin nr. 9377, datë 21.4.2005; ndryshuar me ligjin nr. 104/2014, datë 31.7.2014.

33. Kodi i Procedurave Administrative në RSH-së (miratuar me ligjin nr. 44/2015)⁸ parashikon parimin e barazisë dhe mosdiskriminimit. Organi publik, gjatë ushtrimit të veprimtarisë së tij, shmang çdo lloj diskriminimi për shkaqet e përcaktuara.

34. Ligji nr. 121/2016, “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në RSH”, ku parimi i mosdiskriminimit për një tërësi shkaqesh, renditet në parimet bazë për ofrimin e shërbimeve. Ligji parashikon ofrimin e shërbimeve të specializuara për gratë dhe vajzat e dhunuara apo të trafikuar, për gratë dhe vajzat shtatzëna ose prind i vetëm me fëmijë deri në 1 vjeç etj.

35. Ligji nr. 65/2016, “Për ndërmarrjet sociale në RSH”, që, ndër të tjera, synon punësimin e personave të pafavorizuar në tregun e punës, si: personat që trajtohen me ndihmë ekonomike, personat me aftësi të kufizuara, jetimet/jetimet, gratë viktime të dhunës dhe trafikimit etj.

36. Ligji nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, ku barazia dhe mosdiskriminimi sanksionohen në parimet e përgjithshme të tij. Ligji përcakton se çfarë do të thotë mbrojtje e fëmijës, duke qartësuar “masat e mbrojtjes” për shkak të dhunës, abuzimit, neglizhimit apo shfrytëzimit. Për herë të parë parashikohet mbrojtja e fëmijëve në situatë rruge apo që punojnë/shfrytëzohen për punë, adresimi i formave të ndryshme të dhunës ndaj fëmijëve, si bulizmi, dhuna në shkollë, në familje, abuzimi seksual, shfrytëzimi ekonomik, siguria e fëmijëve në internet, fëmijët e pashoqëruar ose viktime të trafikimit etj.

37. Ligji nr. 37/2017, “Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur” garanton parimin e mosdiskriminimit dhe parashikon një kornizë ligjore për drejtësinë penale për fëmijët, promovon riintegrimin e fëmijës në konflikt me ligjin, mbrojtjen e të drejtave të fëmijës viktimë dhe/ose dëshmitar i veprës penale dhe parandalon riviktimizimin/viktimizimin dytësor të fëmijës që ka qenë më parë viktimë e një veprë penale.

38. Ligji nr. 111/2017, “Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti”⁹, bazohet në parimin e barazisë dhe mosdiskriminimit të individëve, lidhur me të drejtën për ndihmë juridike, profesionalizmit në dhënien e shërbimit të ndihmës juridike. Ligji garanton ndihmë juridike falas për kategori të veçanta: viktime të dhunës në familje, abuzimit seksual, trafikimit të qenieve njerëzore, të mitur/mitura në konflikt me ligjin, fëmijë në institucionet e përkujdesjes shoqërore, personave, të cilëve u është cenuar e drejta nëpërmjet një veprimi ose mosveprimi që përbën diskriminim etj.

39. Ligji nr. 47/2018, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 9669, datë 18.12.2006, ‘Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare’”, i cili parashikon forcimin e masave mbrojtëse dhe procedurale për një përgjigje më efektive ndaj dhunës në familje dhe mbrojtjen e viktimave, përmes lëshimit të urdhrit për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme, i paraprirë nga vlerësimi i riskut, për çdo rast që trajtohet. Për herë të parë, mbrohen gratë dhe vajzat në marrëdhënie intime, pa pasur lidhje formale me dhunuesit, si martesë ose bashkëjetesë. Ligji u ndryshua edhe në tetor 2020, duke saktësuar masat për largimin e dhunuesit nga banesa dhe kthimin me mbarimin e afatit të urdhrave të menjëhershme të mbrojtjes/urdhrit të mbrojtjes UMM/UM, programet specifike të rehabilitimit për dhunuesin, regjistrin e UMM/UM-ve etj.

40. Ligji nr. 69/2018, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10129, datë 11.5.2009, “Për gjendjen civile”, parashikon procedurat e regjistrimit për rastet e paregjistruara, kur akti i lindjes lëshuar nga shteti tjetër ku ka ndodhur lindja, ka të dhëna të paplota/të pasakta.

41. Ligji nr. 34/2019, “Për administrimin e pasurive të sekuestruara e të konfiskuara”, ku theksohet miradministrimi dhe përdorimi eficient, efektiv dhe ekonomik i pasurive të sekuestruara e konfiskuara nga organet e drejtësisë dhe pasurive të sekuestruara, rikthimi në komunitet i pasurive të fituara në mënyrë të paligjshme dhe kompensimi financiar i viktimave të krimit.

42. Ligji nr. 57/2019, “Për asistencën sociale në RSH”, ku përcaktohen si përfitues/përfituese të ndihmës ekonomike ndër të tjera edhe viktimat e trafikimit, pas daljes nga institucionet e përkujdesjes shoqërore, deri në çastin e punësimit të tyre, si dhe viktimat e dhunës në familje, për periudhën e vlefshmërisë së urdhrit të mbrojtjes ose urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes, që nuk trajtohen në institucionet e përkujdesjes shoqërore.

⁸ Hyrë në fuqi në vitin 2016.

⁹ Hyrë në fuqi më datë 1.6.2018.

43. Ligji nr. 35/2020, “Për një ndryshim në ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995, ‘Kodi penal i RSH-së’”, i ndryshuar, parashikon kriminalizimin e dhunës psikologjike, mbrojtjen e personave në lidhje ose ish-lidhje intime me autorin e veprës penale, si dhe ashpërsimin e dënimeve për disa figura të kësaj vepre penale.

44. Ligji nr. 81/2020, “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve” që garanton kushtet për trajtimin me dinjitet të të paraburgosurve dhe të dënuarve me burgim, respektimin e të drejtave dhe të lirive themelore të tyre dhe parandalimin e sjelljeve ose trajtimit mizor, çnjerëzor, poshtërues apo degradues.

45. Siç është evidentuar edhe më sipër, ligji “Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, parashikon ndër të tjera shtimi i diskriminimit të shumëfishtë, diskriminimi ndërsektorial, gjuhës së urrejtjes, segregimit, ngacmimi seksual etj., si dhe e drejta e KMD-së për vënin në lëvizje të Gjykatës Kushtetuese për të kërkuar papajtueshmërinë e një ligji me Kushtetutën etj.

46. Ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH-së”¹⁰, garanton të drejtën për azil të shtetasit të huaj ose personit pa shtetësi, i cili ndodhet jashtë vendit të shtetësisë së vet ose jashtë vendbanimit të zakonshëm të mëparshëm dhe nuk ka mundësi ose dëshirë të kërkojë mbrojtjen e atij vendi për shkak të frikës së bazuar për të qenë i persekutuar për arsye të racës, të besimit fetar, të kombësisë, të anëtarësisë në një grup të caktuar shoqëror ose të bindjes politike (neni 5).

47. Ligji nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë” parashikon garancitë ligjore garantimin e të drejtave të pakicave kombëtare si (të drejta individuale), të drejtat dhe liritë themelore, si drejtat civile, politike, sociale etj., që Kushtetuta dhe kuadri ligjor dhe nënligjor sipas fushave parashikojnë për të gjithë shtetasit shqiptarë.

48. Garantimi i të drejtave të personave që u përkasin pakicave kombëtare bazohet në kriteret e përcaktuara nga konventat ndërkombëtare: kriteret objektive të cilat kanë të bëjnë me ekzistencën e karakteristikave etnike, kulturore, fetare, gjuhësore të veçanta dhe të qëndrueshme, nga pjesa tjetër e popullsisë të këtij grupi, shfaqjen e vullnetit për të ruajtur kulturën, traditat, fenë, gjuhën e tyre, si dhe kriterin që nënkupton zgjedhjen personale për të qenë ose jo pjesë-pjesë e pakicës kombëtare.

49. Garantimi i të drejtave të personave që u përkasin minoriteteve/pakicave kombëtare bazohet në kriteret e përcaktuara nga konventat ndërkombëtare: kriteret objektive lidhur me ekzistencën e karakteristikave etnike, kulturore, fetare, gjuhësore të veçanta dhe të qëndrueshme, nga pjesa tjetër e popullsisë të këtij grupi, shfaqjen e vullnetit për të ruajtur kulturën, traditat, fenë, gjuhën e tyre, si dhe kriterin që nënkupton zgjedhjen personale për të qenë ose jo pjesë-pjesë e pakicës kombëtare. Zgjedhja subjektive individuale është pandashmërisht e lidhur me kriterin objektiv të identitetit të personit, dhe nuk nënkupton thjesht një të drejtë për një individ që të zgjedhë arbitrarisht që t’i përkasë një pakice kombëtare.

50. Ligji dhe aktet nënligjore në zbatim të tij synojnë të garantojnë gëzimin dhe ushtrimin e plotë të së drejtave individuale të personave që i përkasin pakicave kombëtare, për të mbrojtur identitetin e veçantë të pakicave kombëtare, mosdiskriminimin dhe barazinë para ligjit. Kuadri ligjor dhe nënligjor parashikon marrjen e masave konkrete për të mbrojtur të drejtat e personave që u përkasin pakicave kombëtare si: e drejta për të shprehur lirisht përkatësinë e tyre, për të ruajtur e zhvilluar identitetin e tyre, elemente të veçanta që karakterizojnë jetën e komunitetit të tyre, mësimin e gjuhës amtare, veprimtarinë kulturore, ushtrimin e kultit fetar etj.

51. Ligji nr. 96/2017, “Mbi pakicat kombëtare” (neni 15/4, “Përdorimi i gjuhës”) parashikon ndër të tjera se: “Në njësitë e vetëqeverisjes vendore ku personat, që u përkasin pakicave kombëtare, përbëjnë mbi 20% të numrit të përgjithshëm të popullsisë së kësaj njësie, ata kanë të drejtë të marrin informacion, krahas gjuhës shqipe, edhe në gjuhën e pakicës, mbi zhvillimin e procesit zgjedhor. Dhënia e informacioneve në gjuhën e pakicave për zhvillimin e procesit zgjedhor rregullohet me akte të miratuara nga Komisioni Qendror i Zgjedhjeve.

52. Ligji nr. 111/2017, “Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti” parashikon parimet e ndihmës juridike nëpërmjet: a) aksesit të barabartë të individëve në ndihmën juridike; b) barazisë

¹⁰ Ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH- së”, miratuar nga Kuvendi, më 1.2.2021.

dhe mosdiskriminimit të individëve që gëzojnë të drejtën për ndihmë juridike; c) profesionalizmit në dhënien e shërbimit të ndihmës juridike; ç) cilësisë, eficiencës dhe efikasitetit në kosto për shërbimet e ofruara të ndihmës juridike; d) ruajtjes së konfidencialitetit; dh) shmangies dhe parandalimit të konfliktit të interesit; e) mbrojtjes së të drejtave të personave vulnerabël.

53. Ligji nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës” parashikon parimet e barazisë dhe mosdiskriminimit, mbrojtjen e fëmijës, duke qartësuar “masat e mbrojtjes” që mund të aplikojnë punonjësit/punonjëset kur konstatojnë raste të fëmijëve në situatë të pasigurt për shkak të dhunës, abuzimit, neglizhimit apo shfrytëzimit. Për herë të parë parashikohet mbrojtja e fëmijëve në situatë rruge apo që punojnë/shfrytëzohen për punë, adresimi i formave të ndryshme të dhunës ndaj fëmijëve, si bulizmi, dhuna në shkollë, në familje, abuzimi seksual, shfrytëzimi ekonomik, siguria e fëmijëve në internet, fëmijët e pashoqëruar ose viktimë të trafikimit etj.

54. Ligji nr. 121/2016, “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në RSH”, ku parimi i mosdiskriminimit për një tërësi shkaqesh, duke filluar nga gjinia, renditet në parimet bazë për ofrimin e shërbimeve. Ligji, gjithashtu, parashikon ofrimin e shërbimeve të specializuara për gratë dhe vajzat e dhunuara apo të trafikuar, për gratë dhe vajzat shtatzëna ose prindë të vetëm me fëmijë deri në 1 vjeç etj.

55. Ligji nr. 65/2016, “Për ndërmarrjet sociale në RSH” synon punësimin e personave të pafavorizuar në tregun e punës, si: personat që trajtohen me ndihmë ekonomike, personat me aftësi të kufizuara, jetimet/jetimet, gratë viktimë të dhunës dhe trafikimit etj. Ligji nr. 15/2019, “Për nxitjen e punësimit”, parashikon “Grupe të veçanta” të punëkërkuar(e)ve të disavantazhuar/a në tregun e punës, të cilët/cilat përfitojnë nga shërbimet dhe programet e nxitjes së punësimit. Ndër punëkërkuar(e)t të disavantazhuar në tregun e punës, janë edhe persona nga pakicat romë dhe egjiptiane.

56. Ligji nr. 57/2019, “Për asistencën sociale në RSH” përcakton rregullat dhe mekanizmat për përfitim të asistencës sociale. Një nga parimet e këtij ligji është mosdiskriminimi, që përcakton të drejtat që burojnë nga ky ligj pa asnjë lloj diskriminimi çdo individ, pavarësisht nga gjinia, raca, ngjyra, feja, etnia, gjuha, identiteti gjinor, orientimi seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale, shtatzënia, përkatësia ose/dhe përgjegjësia prindërore, gjendja familjare ose martesore, gjendja civile, gjendja shëndetësore, predispozicionet gjenetike, aftësia e kufizuar, përkatësia në një grup të veçantë, ose për çdo shkak tjetër.

57. Kodi i Procedurës Penale (i ndryshuar) parashikon dispozitat procedurale mbi rregullat për mënyrën e ushtrimit të ndjekjes penale, të hetimit dhe gjykimit të veprave penale, si dhe të ekzekutimit të vendimeve gjyqësore. Këto rregulla janë të detyrueshme për subjektet e procedimit penal, për organet shtetërore, personat juridikë dhe shtetasit. Kodi i Procedurës Penale, parashikon:

- të drejtat e viktimës nga vepra penale;
- prezumimi i pafajësisë;
- dispozitat procedurale mbi rregullat për mënyrën e ushtrimit të ndjekjes penale, të hetimit dhe gjykimit të veprave penale, si dhe të dhënies dhe ekzekutimit të vendimeve gjyqësore.

58. Ndryshimet në Kodin e Procedurës Penale¹¹ përmirësojnë ndjeshëm të drejtat dhe pozitën e viktimës së veprave penale, duke përfshirë edhe parashikime të posaçme për viktimën e trafikimit të qenieve njerëzore. Garantohet pjesëmarrja si palë në proces të viktimës së veprës penale, duke garantuar aksesin e saj në procesin penal, si dhe janë parashikuar si figura të posaçme viktimë e mitur dhe viktimë e abuzuar seksualisht apo subjekt i trafikimit. Ndryshimet dhe shtesat e vazhdueshme në Kodin Penal¹² e parashikojnë dhunën në familje si veprë penale me sanksionet përkatëse (neni 130/a)¹³, konkretisht: rrahja; kanosja serioze për vrasje ose plagosje të rëndë, ndaj personit në lidhje familjare.

59. Ligji nr. 37/2017, “Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur” përbën kornizën ligjore për drejtësinë penale për fëmijët, promovon riintegrimin e fëmijës në konflikt me ligjin, mbrojtjen e

¹¹ I ndryshuar me ligjin nr. 35/2017, datë 30.3.2017.

¹² Në vitet 2012, 2013 dhe 2020.

¹³ Informacion i detajuar jepet në vijim.

të drejtave të fëmijës viktimë dhe/ose dëshmitar i veprës penale dhe parandalon riviktimizimin/viktimizimin dytësor të fëmijës që ka qenë më parë viktimë e një veprë penale.

60. Ligji nr. 111/2017, “Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti”, ka hyrë në fuqi më datë 1.6.2018, dhe qëllimi i tij, është krijimi i një sistemi ligjor, të konsoliduar, lidhur me ofrimin e ndihmës juridike falas, për të gjithë individët në sistemin e drejtësisë, dhe garantimi i aksesit të barabartë, si dhe ofrimi i shërbimeve të ndihmës juridike në mënyrë profesionale, cilësore, eficiente dhe efektive.

61. Ligji nr. 111/2017, ndër të tjera, garanton ndihmë juridike falas për kategori të veçanta: viktima të dhunës në familje, abuzimit seksual, trafikimit të qenieve njerëzore, të mitur/mitura në konflikt me ligjin, fëmijë në institucionet e përkujdesjes shoqërore, persona, të cilëve u është cenuar e drejta nëpërmjet një veprimi ose mosveprimi që përbën diskriminim etj. Ky ligj ka përforcuar aksesin në drejtësi duke i dhënë mundësi ligjore të gjitha kategorive përfituese sipas këtij ligji, të përfitojnë ndihmë juridike, pavarësisht të ardhurave dhe pasurisë së tyre, të cilët janë edhe personat, të cilëve u është cenuar e drejta nëpërmjet një veprimi ose mosveprimi që përbën diskriminim, bazuar në vendimin e organit kompetent, sipas legjislacionit në fuqi për mbrojtjen nga diskriminimi.

62. Ligji nr. 47/2018, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 9669, datë 18.12.2006, “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, parashikon forcimin e masave mbrojtëse dhe procedurale për një përgjigje më efektive ndaj dhunës në familje dhe mbrojtjen e viktimave, përmes lëshimit të urdhrat për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme. Për herë të parë, mbrohen gratë dhe vajzat në marrëdhënie intime, pa pasur lidhje formale me dhunuesit, si martesë ose bashkëjetesë. Ligji u ndryshua edhe në tetor 2020, duke saktësuar masat për largimin e dhunuesit nga banesa dhe kthimin me mbarimin e afatit të urdhrave të mbrojtjes dhe urdhrave të menjëhershme të mbrojtjes UM/UMM, programet specifike të rehabilitimit për dhunuesin, regjistrin e UMM/UM-ve etj.

63. Ky ligj ka si qëllim:

- parandalimin dhe reduktimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare;
- përmirësimin e masave mbrojtëse të parashikuara në ligj në kuadrin e urdhrat të menjëhershëm të mbrojtjes dhe urdhrat të mbrojtjes, duke pasur parasysh sidomos përmirësimin e masave mbrojtëse për fëmijët;
- rritjen e ndihmës së kualifikuar gjyqësore falas;
- përcaktimi i afateve të qarta procedurale, për regjistrimin e kërkesës për urdhër mbrojtje (UM) dhe urdhrave të menjëhershëm të mbrojtjes (UMM) dhe për ankimet ndaj vendimeve gjyqësore;
- përcaktimi më i qartë i organeve përgjegjëse për kryerjen e detyrave dhe i përgjegjësisë së zyrtarëve;
- parashikimi shprehimisht i detyrimit të organeve shtetërore për të ofruar falas, çdo shërbim ekspertizë për rastet e dhunës në familje;
- rritja e pjesëmarrjes së dhunuesve në shërbimet specifike të rehabilitimit me fokus të veçantë dhunuesit e alkoolizuar, drogë, ose me probleme të shëndetit mendor, të dhëna qartësisht në vendimet e gjykatave për lëshimin e urdhrave të mbrojtjes.

64. Ligji nr. 81/2020¹⁴, “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve” ka si qëllim garantimin e kushteve për trajtimin me dinjitet të të paraburgosurve dhe të dënuarve me burgim, respektimin e të drejtave dhe të lirive themelore të tyre dhe parandalimin e sjelljeve ose trajtimit mizor, çnjerëzor, poshtërues apo degradues. Ndër parimet e këtij ligji (neni 5), parashikohet se të burgosurit trajtohen në mënyrë të barabartë, pa njëanshmëri dhe pa diskriminim për çdo shkak të parashikuar nga legjislacioni në fuqi për mbrojtjen nga diskriminimi.

Neni 11. Strehimi

¹⁴ Hyrë në fuqi në qershor 2020.

65. Ligji nr. 22/2018, “Për strehimin social” përcakton rregullat dhe procedurat administrative për mënyrat e planifikimit, sigurimit, administrimit dhe të shpërndarjes së programeve sociale për strehimin, me qëllim krijimin e mundësive për strehim të përshtatshëm dhe të përballueshëm, duke u mbështetur në aftësitë paguese të familjeve që kanë nevojë për strehim dhe në ndihmën e institucioneve shtetërore përgjegjëse. Ky ligj mbështetet në parimin e mosdiskriminimit pavarësisht nga gjinia, raca, ngjyra, feja, etnia, gjuha, identiteti gjinor, orientimi seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale, shtatzënia, përkatësia ose/dhe përgjegjësia prindërore, gjendja familjare ose martesore, gjendja civile, gjendja shëndetësore, predispozicionet gjenetike, aftësia e kufizuar, përkatësia në një grup të veçantë dhe çdo gjendje që sjell pasoja diskriminuese.

66. Ligji parashikon programet e strehimit si: 1. Banesë me kosto të ulët; 2. Banesa sociale me qira; 3. Program i zhvillimit të zonave me qëllim strehim; 4. Programi i përmirësimit të kushteve të banesës; 5. Programi për krijimin e banesave të përkohshme; dhe 6. Programi i banesave të specializuara. Ligji ka parashikuar edhe një sërë instrumentesh financiarë në mbështetje të familjeve me të ardhura të ulëta e të mesme si: subvencionimi i qirasë, subvencionimi i interesave të kredisë për strehim, grant i menjëhershëm për blerjen e një banese me kosto të ulët dhe grantet konkurruese për përmirësimin e kushteve të banimit.

67. Ligji nr. 22/2018, “Për strehimin social” (neni 2), parashikon se: “programet sociale strehim” janë programe që shërbejnë për strehimin e familjeve dhe të individëve që nuk kanë banesë dhe banojnë në mjedise që nuk klasifikohen si vende për banim apo në një banesë të përkohshme, në kuptim të këtij ligji, që nuk kanë mundësi ekonomike e financiare për të siguruar një banesë, si dhe ato familje/individë, banesa e të cilëve është nën normën ligjore të strehimit dhe që nuk kanë të ardhura që të sigurojnë pagesën për një qira minimale në tregun e lirë.

68. Gjatë vitit 2019, rreth 118 milionë lekë janë ndarë nga buxheti i shtetit, nga të cilat 65 milionë lekë janë akorduar për subvencionin e qirasë të 674 familjeve që kanë aplikuar sipas ligjit mbi strehimin. Rreth 15,7% i përkasin përfituesve që u përkasin pakicave rome dhe egjiptiane; 5 milionë lekë për programin e subvencionit të shumës së njëpasnjëshme të 24 familjeve, ku 100% e përfituesve janë familje rome dhe egjiptiane dhe 48 milionë lekë janë dhënë për subvencionin 1-mujor të qirasë së familjeve që janë prekur nga tërmeti i 26 nëntorit 2019.

69. Për zbatimin e projekteve të investimeve, gjatë vitit 2020, janë vënë në dispozicion rreth 354 milionë lekë nga buxheti i shtetit, nga të cilat 92 milionë lekë për projektet në vazhdim nga 2019 dhe 262 milionë lekë për zbatimin e fazës së parë të projekteve të reja. Pjesa tjetër e fondeve janë parashikuar nga fondet e buxhetit të shtetit të vitit 2021. Projektet e investimeve, përfshijnë investime për: a) përmirësimin e kushteve të banesave ekzistuese; b) përshtatjen e ndërtesave shtetërore në objekte banimi, nga të cilat janë përfutur 99 njësi banimi që i shtohen fondit publik të banesave sociale. Familjet e pakicave rome dhe egjiptiane përbëjnë rreth 42% të numrit të përgjithshëm të përfituesve.

Neni 12. Kujdesi shëndetësor

70. Ligji nr. 10107, datë 30.3.2009, “Për kujdesin shëndetësor në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar me ligjin nr. 27/2019, përcakton parimet kryesore dhe kuadrin ligjor për rregullimin, organizimin dhe funksionimin e sistemit të kujdesit shëndetësor në Republikën e Shqipërisë. Kujdesi shëndetësor udhëhiqet nga parimet e mëposhtme:

- e drejta për kujdes shëndetësor është një e drejtë themelore e individit;
- garantimi i të drejtave të barabarta në kujdesin shëndetësor, bazuar në mosdiskriminim;
- sistemi i kujdesit shëndetësor funksionon mbështetur në eficiencën dhe cilësinë e
- shërbimit, duke garantuar sigurinë e pacientit dhe paanësinë;
- pjesëmarrja e aktorëve të ndryshëm, pacientëve, konsumatorëve dhe qytetarëve;
- llogaridhënia ndaj qytetarëve.

71. Ky ligj parashikon sigurimin e kujdesit shëndetësor parësor nëpërmjet një rrjeti profesionistësh dhe institucioneve shëndetësore, në bazë të parimeve të kujdesit shëndetësor familjar. Kujdesi shëndetësor parësor sigurohet pa kufizime, që rrjedhin nga sëmundja, mosha, gjinia, gjendja ekonomike ose kategoritë e pacientëve. Kujdesi shëndetësor parësor plotëson

nevojat për trajtim mjekësor bazë, kujdes infermieror, parandalim dhe riaftësim, kur këto nuk kërkojnë trajtim dhe teknika ekzaminimi, që ofrojnë nivelet e tjera të kujdesit shëndetësor. Kuadri ligjor parashikon edhe ofrimin e shërbimeve të kujdesit spitalor; shërbimin e urgjencës mjekësore; shëndetin publik; shëndetin mendor etj.

Shëndeti mendor

72. Ligji nr. 44/2012, “Për shëndetin mendor”, i ndryshuar, ka për qëllim mbrojtjen dhe promovimin e shëndetit mendor, parandalimin e problemeve që lidhen më të, garantimin e të drejtave dhe përmirësimin e cilësisë së jetës për personat me çrregullime të shëndetit mendor. Kjo garantohet nëpërmjet masave që kontribuojnë në sigurimin ose rivendosjen e ekuilibrit mendor të individit, duke fuqizuar kapacitetet individuale, duke promovuar integritetin, duke përmirësuar pranimin dhe duke luftuar diskriminimin e stigmën në mjedisin social të tij.

73. Parimet e përgjithshme të kujdesit në shërbimet e shëndetit mendor garantojnë trajtim të barabartë dhe pa diskriminim të personave me çrregullime të shëndetit mendor, në funksion të respektimit të integritetit fizik dhe dinjitetit njerëzor, nëpërmjet ofrimit të kujdesit shëndetësor për personat me çrregullime të shëndetit mendor nga ekupe multidisciplinare që i përgjigjen në mënyrë komplekse nevojave mjekësore, psikologjike, sociale dhe të rehabilitimit dhe në një mjedis sa më pak shtrëngues, kryesisht në nivel komunitar, për të shmangur në maksimum zhvendosjet nga mjedisi familjar e për të lehtësuar integrimin dhe rehabilitimin social.

74. Gjithashtu, ky ligj nëpërmjet parashikimeve specifike, garanton mbrojtjen nga diskriminimi, tortura, trajtimet çnjerëzore dhe poshtëruese, të personave me çrregullime të shëndetit mendor, duke u siguruar mbrojtje efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin, në bazë të këtij ligji dhe legjislacionit në fuqi, në këtë fushë, si dhe asnjë person me çrregullime të shëndetit mendor nuk mund t’i nënshtrohet torturës, dënimit ose trajtimit mizor, çnjerëzor apo poshtërues.

75. Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale ka miratuar ndryshimet në ligjin nr. 44/2012, “Për shëndetin mendor”, që synon forcimin e mbrojtjes ligjore dhe të drejtave të personave me çrregullime të shëndetit mendor.

76. Për sa i përket kuadrit strategjik në fushën e shëndetit mendor, aktualisht në zbatim është Plani i Veprimit për Zhvillimin e Shërbimeve të Shëndetit Mendor 2013–2022, ku vizioni për të ardhmen vijon të frymëzohet nga filozofia e mbrojtjes së të drejtave të personave me çrregullime dhe nevoja të veçanta të shëndetit mendor dhe e luftës kundër përjashtimit dhe diskriminimit shoqëror, nëpërmjet ngritjes së një rrjeti të integruar të shërbimeve të shëndetit mendor për trajtim, rehabilitim dhe riintegrim shoqëror.

77. Ngritja e këtij rrjeti të integruar të shërbimeve të shëndetit mendor bazohet në përmbushjen e dy objektivave madhorë strategjikë, ai i *Decentralizimit* të shërbimeve të shëndetit mendor përmes shtrirjes dhe pasurimit të rrjetit ekzistues me shërbime sa më pranë komunitetit dhe *Deinstitutionalizimit*, përmes reduktimit të numrit të shtretërve psikiatrik dhe ngritjes dhe fuqizimit të shërbimeve komunitare të shëndetit mendor.

Mbrojtja e të drejtave të personave të ndaluar nga Policia

78. Ligji nr. 108.2014, “Për Policinë e Shtetit”, i ndryshuar parashikon: të drejtën për të paraqitur kërkesë/ankesë me gojë ose me shkrim drejtuesve të policisë apo institucioneve të tjera shtetërore nga çdo person i shoqëruar, i ndaluar apo i arrestuar në ambientet e policisë, si dhe çdo shtetas tjetër lidhur me sjelljen/qëndrimin dhe veprimet e policisë, si dhe detyrimin e policisë për të evidentuar/regjistruar, trajtuar, zgjidhur dhe kthyer përgjigje ankuesit/kërkuesit.

79. Është hartuar dhe vënë në zbatim procedura standarde e punës për trajtimin dhe sigurimin e personave të arrestuar/ndaluar në ambientet e policisë dhe zgjidhja e ankesë/kërkesave të tyre. Pjesë përbërëse e procedurës standarde për trajtimin e personave të arrestuar/ndaluar janë dhe rregullat për evidentimin, trajtimin dhe zgjidhjen e kërkesë/ankesave që bëhen nga personat e shoqëruar, ndaluar dhe të arrestuar. Në vitin 2019 është miratuar urdhri nr. 925, datë 18.7.2019, “Për miratimin e procedurës standarde të punës ‘Trajtimi dhe siguri i personave të arrestuar/ndaluar në ambientet e Policisë së Shtetit, evidentimi dhe zgjedhja e kërkesë/ankesave të tyre’”. Gjithashtu, janë miratuar procedurat standarde të punës “Për rregullat teknike të

shoqërimit në mjediset e Policisë së Shtetit”, me urdhrin nr. 938, datë 24.7.2017, të drejtorit të përgjithshëm të Policisë së Shtetit.

80. Gjatë periudhës 2019 – e në vijim, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit ka nxjerrë në sërë aktesh administrative:

- Tërheqje vëmendje: nr. 3582, datë 2.5.2019, “Për zbatimin e rregullave dhe procedurave standarde për trajtimin dhe sigurimin e personave të shoqëruar dhe të arrestuar/ndaluar, në ambientet e njësive vendore të Policisë”.

- Tërheqje vëmendje e DPP Shtetit nr. 5669/2, datë 15.8.2019, “Për respektimin e të drejtave të njeriut gjatë përdorimit të forcës në përmbushjen e detyrave dhe përgjegjësi ligjore nga Policia e Shtetit”.

- Letërporosi nr. 5126, datë 15.8.2019, “Për respektimin e të drejtave të komuniteteve/pakicave kombëtare, parandalimin dhe eliminimin e sjelljeve diskriminuese që cenojnë dinjitetin e tyre”.

- Letërporosi e DPP Shtetit nr. 6104/3, datë 2.9.2019, “Për njohjen e raportit dhe zbatimin e rekomandimeve të Komitetit Evropian për Parandalimin e Torturës për respektimin dhe garantimin e të drejtave të personave të privuar nga liria, në ambientet e Policisë së Shtetit”.

- Letërporosi nr. 278/1, datë 15.1.2020, “Për zbatimin me korrektësi të ligjit dhe respektimin e të drejtave të njeriut, në veçanti të të drejtave të fëmijëve, gjatë kryerjes së veprimeve policore dhe procedurale nga ana e punonjësve të Policisë së Shtetit”.

- Tërheqje vëmendje nr. 1449/2, datë 2.3.2020, “Për zbatimin e rregullave dhe procedurave standarde për sigurimin dhe trajtimin e të arrestuarve/ndaluarve dhe shoqëruarve në ambientet e njësive policore”.

- Në pikën 80 të projekt raportit sugjerohen të shtohen edhe aktet administrative, si:

- Letërporosi e drejtorit të përgjithshëm të Policisë së Shtetit (DPPSH) nr. 4641/2, datë 26.8.2020, “Për shoqërimin e personave, respektimin dhe garantimin e të drejtave të tyre në ambientet e Policisë së Shtetit, konform akteve ligjore dhe nënligjore”.

- Tërheqje vëmendjeje e DPPSH-së nr. 293/1, datë 16.2.2021, “Për respektimin dhe garantimin e të drejtave të personave gjatë shoqërimit, arrestimit/ndalimit në ambientet e Policisë së Shtetit, si dhe së drejtës së organizimit dhe pjesëmarrjes në tubime paqësore të të miturve”.

Nenet 13–14. E drejta e arsimit; kërkimi shkencor

Në fushën e arsimit

81. Ligji nr. 69/2012, datë 21.6.2012, “Për sistemin arsimor parauniversitar në RSH” (i ndryshuar) garanton të drejtën për arsimim të shtetasve shqiptarë, të huaj dhe personave pa shtetësi, pa u diskriminuar nga gjinia, raca, ngjyra, etnia, gjuha, orientimi seksual, bindjet politike ose fetare, gjendja, ekonomike apo sociale, moshë, vendbanimi, aftësia e kufizuar ose për arsye të tjera që përcaktohen në legjislacionin shqiptar (neni 5). Personave që u përkasin pakicave kombëtare, u krijohen mundësi të mësojnë dhe të mësohen në gjuhën amtare, të mësojnë historinë dhe kulturën e tyre, sipas planeve dhe programeve mësimore (neni 10).

82. Ligji nr. 96/2017, “Për pakicat kombëtare në RSH-së (neni 13) parashikon të drejtën e arsimit në gjuhën e pakicës kombëtare: 1. Personat, që i përkasin një pakice kombëtare, gëzojnë të drejtën të mësojnë gjuhën e pakicës. 2. Personave, që u përkasin pakicave kombëtare, në njësitë e vetëqeverisjes vendore ku ato banojnë tradicionalisht ose në numër thelbësor, nëse ka kërkesë të mjaftueshme, u sigurohen mundësi për të mësuar ose për të marrë mësim në gjuhën e pakicës, në përputhje me legjislacionin përkatës në fushën e arsimit. Ligji përcakton:

- kriteret për përcaktimin e njësisë së vetëqeverisjes vendore, numrit thelbësor dhe kërkesës së mjaftueshme përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e ministrave përgjegjës për arsimin dhe çështjet vendore;

- masat e përshtatshme në fushën e arsimit dhe kërkimit shkencor, me qëllim nxitjen e njohjes së kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të pakicave kombëtare dhe të shumicës, në përputhje me legjislacionin përkatës në fushën e arsimit, miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e ministrit përgjegjës për ën, në përputhje me legjislacionin përkatës në fushën e arsimit;

- masat e përshtatshme për krijimin e mundësive dhe kushteve për pajisjen me tekste shkollore, formimin fillestar, trajnimin dhe zhvillimin e mëtejshëm profesional të mësuesve, si dhe për krijimin e funksionimit të klasave në gjuhën e pakicave kombëtare miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e ministrit përgjegjës për arsimin, në përputhje me legjislacionin përkatës në fushën e arsimit;

- personat, që u përkasin pakicave kombëtare, kanë të drejtë të hapin dhe të drejtojnë institucione private të sistemit arsimor dhe institucione të arsimit profesional, kur plotësojnë të gjitha kushtet e parashikuara në legjislacionin në fuqi në fushën e arsimit.

83. Në zbatim të ligjit nr. 96/2017, në fushën e arsimit janë miratuar një sërë aktesh nënligjore për garantimin e së drejtës së arsimit të pakicave kombëtare, hapjen dhe funksionimin e klasave për mësimin e tyre, pajisjen me tekste shkollore etj.; VKM nr. 561, datë 29.9.2018, “Për pajisjen me tekste shkollore të nxënësve, formimin fillestar, zhvillimin e mëtejshëm profesional të mësuesve, si dhe krijimin e funksionimit të klasave në gjuhën e pakicave kombëtare”; bazuar në VKM-në nr. 561, datë 29.9.2018, nisma për hapjen e klasave në gjuhën e pakicave kombëtare mund të merret nga njësia e vetëqeverisjes vendore përkatëse, njësia arsimore vendore përkatëse dhe komuniteti i zonës, ku pritët të hapen klasa të pakicave kombëtare. Klasat në gjuhën e pakicave kombëtare hapen kur numri i nxënësve të pakicave është jo më i vogël se 15 nxënës për klasë, ndërsa në raste të veçanta kur numri i nxënësve të pakicave është më i vogël se 15 nxënës për klasë, funksionimi i klasave me nxënës të pakicave bëhet me urdhër të ministrit përgjegjës për arsimin.

84. VKM-ja nr. 562, datë 29.9.2018, parashikon masat e përshtatshme për nxitjen e njohjes së kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të pakicave kombëtare në veprimtarinë mësimore dhe shkencore të institucioneve të arsimit të lartë. Bazuar në VKM-në nr. 227, datë 17.4.2019, “Për përgatitjen, shtypjen, botimin dhe shpërndarjen e teksteve shkollore të arsimit bazë për nxënësit e institucioneve publike parauniversitare ku mësojnë nxënës të pakicave kombëtare”, përgatiten, shtypen, botohen dhe shpërndahen tekstet shkollore në gjuhën amtare të pakicave kombëtare. Ky vendim dhe udhëzimi i përbashkët i ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë dhe ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 18, datë 1.7.2020, “Për procedurat e përdorimit të fondeve të buxhetit të shtetit për botimin, shtypjen, shpërndarjen dhe shitjen e teksteve të arsimit parauniversitar”, përcaktojnë që nxënësve të arsimit bazë të pakicave kombëtare, u sigurohen tekste shkollore në gjuhën amtare falas.

85. VKM-ja nr. 1155, datë 24.12.2020, “Për kriteret për përcaktimin e njësisë së vetëqeverisjes vendore, numrit thelbësor dhe kërkesës së mjaftueshme të personave të pakicave kombëtare për t’u arsimuar në gjuhën e pakicës kombëtare”. Ky vendim ka për qëllim t’u garantojë personave, që u përkasin pakicave kombëtare, të drejtën për t’u arsimuar në gjuhën e pakicës kombëtare në institucione arsimore të caktuara me urdhër të ministrit përgjegjës për arsimin, si dhe të studiojnë historinë, traditat dhe kulturën e tyre, sipas kurrikulave dhe programeve të miratuara nga ministria përgjegjëse për arsimin.

86. VKM-ja nr. 486, datë 17.6.2020, të Këshillit të Ministrave, “Për shtypjen, botimin, shpërndarjen dhe shitjen e teksteve shkollore të sistemit të arsimit parauniversitar” dhe VKM-ja nr. 682, datë 29.7.2015, “Për përdorimin e fondeve publike për transportimin e punonjësve arsimorë që punojnë dhe të nxënësve që mësojnë jashtë vendbanimit”, i ndryshuar, parashikojnë masa konkrete për garantimin e së drejtës për arsimimin e pakicave kombëtare. Prej vitit shkollor 2020–2021, nxënësit në arsimin bazë, që u përkasin pakicave kombëtare, si dhe nxënësit në arsimin parauniversitar që u përkasin pakicës rome dhe pakicës egjiptiane përfitojnë mbështetje buxhetore për kompensimin në masën 100% të çmimit të teksteve shkollore. Është miratuar udhëzimi i përbashkët nr. 18, datë 1.7.2020, i ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë dhe ministrit të Financave dhe Ekonomisë, “Për procedurat e përdorimit të fondeve të buxhetit të shtetit për botimin, shtypjen, shpërndarjen dhe shitjen e teksteve të arsimit parauniversitar”.

87. Në zbatim të ligjit nr. 96/2017, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë në bashkëpropozim me Ministrinë e Kulturës kanë propozuar VKM-në nr. 463, datë 3.7.2019, “Për përcaktimin e drejtimeve për miratimin e strategjive, programeve dhe planeve të veprimit për promovimin dhe krijimin e kushteve të nevojshme për personat që u përkasin pakicave kombëtare për të përdorur

e zhvilluar elementet themelore të identitetit të pakicave kombëtare, duke përfshirë edhe gjuhën e tyre”. Në institucionet arsimore parauniversitare ku mësojnë nxënës të pakicave kombëtare ka plane të veçanta për promovimin e kulturës, gjuhës dhe identitetit të pakicave kombëtare.

88. Agjencia e Sigurimit të Cilësisë në Arsimin Parauniversitar (ASCAP) ka hartuar planin mësimor ku përfshihen edhe planet për pakicat kombëtare. ASCAP-ja për zbatimin e kurrikulës së re ka trajnuar mësuesit e sistemit arsimor parauniversitar, përfshirë edhe mësuesit e pakicave kombëtare për çështjet e mëposhtme:

- kurrikula e bazuar në kompetenca;
- planifikimi i kurrikulës;
- metodologjia e mësimdhënies së kurrikulës së bazuar në kompetenca;
- vlerësimi i nxënësit me kurrikulën e re.

89. Mësuesit e pakicave kombëtare janë trajnuar çdo vit nga Agjencia e Sigurimit të Cilësisë së Arsimin Parauniversitar (ASCAP) për mësimdhënien e kurrikulës me kompetenca. Në kuadër të zhvillimit profesional të punonjësve arsimorë janë ngritur rrjetet profesionale për çdo lëndë për arsimin parauniversitar. Disa nga këto rrjete lëndore drejtohen nga mësuesit e pakicave kombëtare. Në kurrikulat shkollore janë përfshirë, kultura, historia dhe traditat e pakicave kombëtare. Parashikohet hartimi i materialeve ndihmëse (udhëzues, programe trajnimi, module mësimore) për mësuesit, në mënyrë që të trajtojnë në mënyrë më efektive, kulturën, traditat dhe historinë e pakicave në praktikën e tyre në klasë/shkollë.

90. Ligji nr. 80/2015, “Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Shqipërisë”, përcakton se arsimi i lartë, si e mirë dhe përgjegjësi publike, ka për mision (neni 1): të krijojë, të zhvillojë, të përcjellë dhe të mbrojë dijet përmes mësimdhënies, kërkimit shkencor, si dhe të nxisë e të zhvillojë artet, edukimin fizik dhe sportet, të ofrojë mundësi të barabarta për të përfituar nga arsimi i lartë dhe të mësuarit gjatë gjithë jetës, të kontribuojë në zhvillimin ekonomik, social dhe kulturor në nivel kombëtar dhe rajonal, si dhe në forcimin e sigurisë publike e kombëtare.

91. Në nenin 4 të ligjit, ndër të tjera (pikat 2 dhe 3) përcaktohet se shteti garanton arsimin edhe për individët që plotësojnë kriteret e pranimit në programet e studimit të ciklit të parë, të integruara, profesionale, por që nuk kanë mundësi financiare për t’i përballuar ato. Arsimi u garantohej në këto programe studimi edhe individëve, të cilëve u njihet kjo e drejtë me ligje të veçanta.

92. Në vendimin nr. 562, datë 29.9.2018, të Këshillit të Ministrave “Për masat e përshtatshme për nxitjen e kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të pakicave kombëtare në veprimtarinë mësimore dhe shkencore të institucioneve të arsimit të lartë”, përcaktohet se institucionet publike të arsimit të lartë që kanë në objekt të veprimtarisë së tyre mësimore dhe shkencore, shkencat shoqërore, sociale dhe ato të edukimit, përfshijnë në veprimtarinë e tyre mësimore, kërkimore, shkencore, njohjen, hulumtimin dhe promovimin e kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të pakicave kombëtare. Po ashtu, përfshijnë, mbështesin dhe inkurajojnë realizimin e veprimtarive shkencore lidhur me njohjen, hulumtimin dhe promovimin e kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të pakicave kombëtare.

93. Studentët, të cilët ndjekin studimet në ciklin e parë, ciklin e dytë apo studimet të plota të doktoratës në institucionet e arsimit të lartë, që lidhen me kulturën, historinë, gjuhën dhe besimin fetar të pakicave përfitojnë mbështetje të pjesshme ose të plotë financiare nga fondet e buxhetit të shtetit. Kriteret për përfitimin e mbështetjes së plotë ose të pjesshme financiare, përcaktohen me udhëzim të ministrit përgjegjës për arsimin. Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, nëpërmjet aktiviteteve, fushatave sensibilizuese dhe koordinimit me institucionet e arsimit të lartë, promovon njohjen e kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të pakicave kombëtare.

Neni 15. Pjesëmarrja në jetën kulturore

94. Strategjia Kombëtare për Kulturën 2019–2025¹⁵, ka si qëllim “Nxitjen dhe përfaqësimin e vlerave kulturore të arteve dhe trashëgimisë (materiale dhe jomateriale) shqiptare në aktivitete të

¹⁵ Miratuar me VKM nr. 903, datë 24.12.2019.

rëndësishme ndërkombëtare dhe prezantimin e praktikave më të mira. Si objektiv specifik parashikohet “Promovimi i vlerave të artit dhe trashëgimisë kulturore”. Për ruajtjen dhe promovimin e trashëgimisë kulturore të pakicave kombëtare në vend do të përcaktohet mbështetja financiare e aktiviteteve të ndryshme kulturore dhe studimore të kësaj trashëgimie me synim mbrojtjen dhe katalogimin e digjitalizimin për ruajtje të kulturës e identitetit të pakicave kombëtare dhe ndalimin e praktikave, që synojnë asimilimin e kulturës dhe të identitetit të tyre të dallueshëm. Ky aktivitet do të realizohet në bashkëpunim të ngushtë me Komitetin e Pakicave Kombëtare.

95. “Edukimi përmes kulturës” parashikon dhe krijon kushtet e nevojshme për ruajtjen, promovimin, mbrojtjen, katalogimin e digjitalizimin për ruajtjen dhe zhvillimin e kulturës e të identitetit të personave që u përkasin pakicave kombëtare si pasuri, vlerë dhe pjesë të trashëgimisë kulturore kombëtare.

96. Ligji nr. 96/2017, “Mbi pakicat kombëtare” (neni 12) “Ruajtja e identitetit kulturor të pakicave kombëtare”, parashikon se:

- personat, që u përkasin pakicave kombëtare, kanë të drejtë të ruajnë dhe të zhvillojnë identitetin e tyre gjuhësor, kulturor, fetar dhe trashëgiminë e tyre kulturore në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë;

- personat, që u përkasin pakicave kombëtare, gëzojnë, në përputhje me përcaktimet e nenit 2, të këtij ligji, të drejtën e kreutimit të ngjarjeve që lidhen me promovimin e identitetit të tyre të dallueshëm kulturor;

- strategjitë, programet dhe planet e veprimit për të krijuar kushtet e nevojshme që pakicat kombëtare të ruajnë dhe të zhvillojnë identitetin e tyre të dallueshëm miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e ministrave përgjegjës për arsimin dhe kulturën;

- ndalohen politikat apo praktikat që synojnë asimilimin e personave që u përkasin pakicave kombëtare kundër vullnetit të tyre, a cenuar masat e marra në përputhje me politikën e integritetit të përgjithshëm të pakicave kombëtare.

97. Në zbatim të ligjit nr. 96/2017, janë miratuar:

- VKM nr. 462, datë 3.7.2019, “Për miratimin e masave dhe të politikave të nevojshme për të siguruar pjesëmarrjen e personave, që u përkasin pakicave kombëtare, në jetën publike, kulturore, sociale dhe ekonomike në RSH-së”, parashikon ndër të tjera:

- personave, të cilët u përkasin pakicave kombëtare, u garantohej pjesëmarrje e barabartë në jetën publike, ekonomike, sociale dhe kulturore të vendit;

- personat, të cilët u përkasin pakicave kombëtare, gëzojnë, në veçanti, të drejta lidhur me çështjet për ruajtjen, mbrojtjen dhe promovimin e kulturës, të traditave dhe identitetit të pakicës, së cilës ata i përkasin;

- VKM nr. 463, datë 3.7.2019, “Për përcaktimin e drejtimeve për miratimin e strategjive, programeve dhe planeve të veprimit për promovimin dhe krijimin e kushteve të nevojshme për personat që u përkasin pakicave kombëtare për të përdorur dhe zhvilluar elementët themelore të identitetit të pakicave kombëtare, duke përfshirë edhe gjuhën e tyre.

98. Personat që u përkasin pakicave kombëtare gëzojnë të drejtën për ruajtjen dhe zhvillimin e identitetit të tyre të dallueshëm në RSH-së, konkretisht:

- ministria përgjegjëse në fushën e kulturës dhe ministria përgjegjëse në fushën e arsimit, sportit dhe rinisë kanë detyrimin për përcaktimin e drejtimeve për miratimin e strategjive, programeve e të planeve të veprimit për promovimin dhe krijimin e kushteve të nevojshme për personat, që u përkasin pakicave kombëtare për të përdorur dhe zhvilluar elementët themelore të identitetit të tyre;

- në programin kombëtar “Edukimi përmes kulturës” parashikohen dhe krijohen kushtet e nevojshme për ruajtjen, promovimin, mbrojtjen, katalogimin e digjitalizimin për ruajtjen dhe zhvillimin e kulturës e të identitetit të personave, që u përkasin pakicave kombëtare dhe ndalimin e praktikave, asimiluese;

- planifikimi i veprimtarive të veçanta për institucionet publike të arsimit parauniversitar, me qëllim ruajtjen, promovimin, zhvillimin e kulturave, identitetin kulturor të dallueshëm dhe të gjuhëve të pakicave kombëtare;

- mbështetja e të rinjve e organizatave rinore për organizimin e aktiviteteve ndërgjegjëse dhe promovuese për ruajtjen e zhvillimin e kulturave, të identitetit dhe të gjuhëve të pakicave kombëtare, trashëgimisë kulturore të tyre;

- promovimi i programeve, projekteve për ruajtjen dhe zhvillimin e kulturave, gjuhëve dhe elementeve kryesore të identitetit të personave që u përkasin pakicave kombëtare, zhvillimin e aktiviteteve në konsultim me ta dhe përfaqësuesit e tyre, bazuar në nevojat e grupeve të ndryshme dhe në përputhje me procedura transparente.

99. Objektivi i Ministrisë së Kulturës (MK) është sigurimi i aksesit dhe pjesëmarrje aktive në kulturë duke zhvilluar dhe zbatuar projekte që mbrojnë dhe promovojnë identitetin kulturor dhe gjuhët e pakicave kombëtare. Aktivitetet në përmbushje të këtij objekti janë:

- mbështetja financiare nga MK-ja e rrjetit të aktiviteteve të organizuara nga shoqatat kulturore të pakicave kombëtare apo që përfshijnë kulturën e grupeve të ndryshme kulturore;

- publikimi i literaturës së shkruar në gjuhën e pakicave, me ose pa përkthim në gjuhën shqipe.

- rritja e përfaqësimit të grupeve nga pakicat kombëtare në festivalet artistike kombëtare e ndërkombëtare të organizuara nga MK-ja;

- dhënia e asistencës profesionale dhe këshillimit për standardet e dokumentimit të diversitetit dhe trashëgimisë jomateriale të pakicave (trajnime, seminare).

100. Për projektet e paraqitura nga pakicat kombëtare parashikohet për herë të parë, përcaktimi me përqindje për projektet nga pakicat kombëtare, konkretisht:

- “Nga numri i përgjithshëm i projekteve që do të financohen, 5% e tyre të mbështeten me burime financiare, logjistike dhe/ose materiale për shoqatat kulturore/individët, të cilët kanë aplikuar dhe që u përkasin pakicave kombëtare”.

- Ministria e Kulturës, në projektet me thirrje, që organizon çdo vit, mbështet financiarisht, bazuar edhe në nivelin cilësor, projektet e personave që u përkasin pakicave kombëtare në drejtim të mbrojtjes së identitetit kulturor, etnik e gjuhësor dhe trashëgiminë kulturore të tyre.

- Kriteret dhe procedurat e pjesëmarrjes së përfaqësuesve të pakicave kombëtare në projekte të ndryshme bëhen në përputhje me ligjin nr. 10352, datë 18.11.2010, “Për artin dhe kulturën”, të ndryshuar, dhe udhëzimin e përvitshëm që nxjerr Ministria e Kulturës, “Për thirrjet për projektpropozime”.

Në fushën e informacionit – aksesit në media

101. Ligji nr. 96/2017, “Mbi pakicat kombëtare”, parashikon:

- Personave, që u përkasin pakicave kombëtare, u garantohet dhe gëzojnë të drejtën të shprehin mendime dhe opinione, si dhe të marrin e të shpërndajnë informacione në gjuhën e pakicave, pa diskriminim dhe pa ndërhyrjen e autoriteteve publike.

- Personat, që u përkasin pakicave kombëtare, kanë të drejtë të kenë median e tyre të shkruar dhe elektronike, në përputhje me legjislacionin në fuqi në Republikën e Shqipërisë për median e shkruar dhe elektronike.

- Personat, që u përkasin pakicave kombëtare, kanë të drejtë të përdorin shërbimet e mediave audio dhe audiovizive, pa diskriminim, në përputhje me kushtet, kriteret dhe procedurat e përcaktuara nga legjislacioni në fuqi për mediat audiovizive në RSH-së.

- Licencimi i shërbimeve të radiopërhapjes dhe televizionit bëhet pa diskriminim dhe në përputhje me kriteret e legjislacionit për mediat audiovizive. Personat, që u përkasin pakicave kombëtare, gëzojnë të drejtën e informimit në gjuhën e tyre amtare.

102. Ligji nr. 97/2013, “Për mediat audiovizive në RSH-së”, sanksionon ndalimin e programeve që përmbajnë ose nxisin diskriminimin racor ose lloje të tjera diskriminimi. Ofruesit e Shërbimit Mediatik Audioviziv nuk transmetojnë programe me përmbajtje që të nxisin urrejtjen mbi baza racore, gjinie, fetare, etnike, kombëtare dhe çdo forme tjetër diskriminimi”. Transmetimet audiovizive respektojnë të drejtën e barazisë dhe mosdiskriminimit për çdo shkak të mbrojtur nga legjislacioni shqiptar”.

II. INFORMACION MBI ÇËSHTJET DHE REKOMANDIMET E PARAQITURA NGA KOMITETI PËR TË DREJTAT EKONOMIKE, SOCIALE DHE KULTURORE

Zbatimi i Konventës në planin kombëtar

103. Në bazë të nenit 122 të Kushtetutës, çdo marrëveshje ndërkombëtare e ratifikuar përbën pjesë të sistemit të brendshëm juridik pasi botohet në Fletoren Zyrtare të Republikës së Shqipërisë. Neni 116 i Kushtetutës, i cili përcakton hierarkinë e akteve normative me fuqi në territorin e RSH-së, i vendos marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara pas Kushtetutës dhe mbi ligjet e vendit. Në këtë mënyrë, në rast konflikti ndërmjet një ligji dhe një marrëveshjeje ndërkombëtare, kjo e fundit ka gjithmonë epërsi.

Trajnimet e personelit ligjzbatues

104. Legjislacioni në zbatim të reformës në drejtësi i ka dhënë karakter detyrues formimit vazhdues të prokurorëve dhe oficerëve të policisë gjyqësore. Në ligjin nr. 96/2016, “Për statusin e gjyqtarëve dhe prokurorëve në RSH- së”, parashikohet që magjistrati ka të drejtë dhe detyrimin të marrë pjesë në programet e formimit vazhdues, të propozojë tema trajnimi dhe të bashkëpunojë me Këshillin e Prokurorisë, me qëllim përmirësimin e programeve të trajnimit. Formimi vazhdues organizohet nga Shkolla e Magjistraturës ose nga çdo institucion trajnimi në nivel kombëtar ose ndërkombëtar të njohur nga Këshilli i Prokurorisë.

105. Institucionet qendrore dhe të pavarura, si: Ministria e Brendshme, Ministria e Drejtësisë, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, Shkolla e Magjistraturës etj., kanë zhvilluar trajnime mbi njohjen dhe zbatimin e konventave ndërkombëtare apo kuadrit ligjor mbi të drejtat e njeriut, sipas fushave¹⁶.

Mosdiskriminim – pagë e barabartë për punë të barabartë

106. Me ndryshimet në Kodin e Punës në vitin 2015¹⁷, përcaktohen disa elementë të rëndësishëm mbi sigurinë dhe shëndetin në punë të punonjësve, ndalimin e diskriminimit, marrëdhëniet e punës, si dhe mbrojtjen e veçantë të grave. Disa nga parashikimet me ndikim të drejtpërdrejtë mbi gratë janë: përmirësimi i konceptit të shqetësimit seksual në vendin e punës; barra e provës; garanci shtesë për të siguruar rikthimin në punë të gruas pas mbarimit të lejes së lindjes. Këto ndryshime parashikojnë mosdiskriminim në shpërblim të barabartë për meshkujt dhe femrat.

107. Strategjia Kombëtare për Punësim dhe Aftësi (SKPA) dhe plani i saj i veprimit 2014–2020, e cila është rishikuar deri në vitin 2022, duke parashikuar edhe prioritetet strategjike. U rishikuan treguesit deri në vitin 2022, të cilët bazohen në një bazë të dhënash, në bashkëpunim të ngushtë me INSTAT. Treguesit e shërbimeve të monitorimit dhe programet e ofruara nga Agjencia Kombëtare për Punësim dhe Aftësi (AKPA) përfshijnë tregues të barazisë gjinore, të pasqyruar në programin statistikor. Treguesit në sistemin e informacionit në tregun e punës, të bazës së të dhënave shtetërore për Sistemin e Shërbimit të Punësimit, përmbajnë të dhëna të ndara sipas gjinisë.

108. Paga mesatare bruto për një të punësuar sipas gjinisë, ndër vite ka pësuar ndryshime. INSTAT-i, prej vitit 2017 kryen analizën e hendekut në paga (*Pay Gap*). Referuar botimit “Burrat dhe gratë në Shqipëri 2018”, INSTAT-i rezulton se për vitin 2017 hendeku gjinor në pjesëmarrjen në forcat e punës është 18,1 % krahasuar me 17,8% në vitin 2016. Hendeku gjinor (HGJ) në paga për vitin 2017 ishte 10,5% nga 6,3% në vitin 2016. Sipas INSTAT-it për vitin 2020¹⁸, krahasuar me vitin 2018, paga mesatare mujore bruto u rrit me 3,5 %. HGJ-ja në paga është 10,1 %. Pra, burrat kanë një pagë mesatare mujore bruto 10,1 % më të lartë sesa gratë. Krahasuar me vitin 2018, në vitin 2019 vihet re një ulje e hendekut gjinor në paga me 0,6 pikë përqindje. Në këtë vit, sektori ekonomik, në të cilin hendeku gjinor në paga është më i lartë, është sektori i prodhimit, ku vlera arrin në 24,6 %. Ndërsa sektori ekonomik ku HGJ arrin vlerën më të ulët, prej 0,7 %, është sektori i ndërtimit. Sipas grup profesioneve kryesore, hendeku gjinor në paga (HGJ) arrin vlerën më të lartë për zejtarët, dhe punonjësit e montimit të pajisjeve dhe makinerive, me 24,2 %. Vlerën më të ulët HGJ-ja e arrin për Forcat e Armatosura, me 3,0 %, pra burrat kanë një pagë mesatare mujore bruto 3,0 % më të lartë sesa gratë.

¹⁶ Informacion i detajuar jepet në shtojcat, pjesë përbërëse të Raportit.

¹⁷ Ligji nr. 136, datë 5.12.2015, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7961, datë 12.7.1995, “Kodi i Punës i RSH-së”, i ndryshuar.

¹⁸ <http://www.instat.gov.al/media/7376/burra-dhe-gra-2020.pdf>.

Pjesëmarrja e grave në tregun e punësimit

109. Strategjia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësimit 2019–2022 dhe Plan i Veprimit ka si qëllim identifikimin dhe hartimin e politikave për nxitjen e punësimit dhe formimit profesional për krijimin e vendeve të punës dhe mundësive për punësim dhe aftësi, gjatë ciklit të jetës për burrat dhe gratë. Plan i Veprimit përqendrohet në rritjen e mundësive për punë të denjë nëpërmjet politikave efikase të tregut të punës, sigurimit të arsimit dhe aftësimit cilësor të rinjve dhe të rriturve, nxitjen e përfshirjes dhe kohezionit social, forcimin e sistemit të tregut të punës dhe kualifikimeve profesional. Strategjia rishikoi indikatorët deri në vitin 2022, që bazohen në një bazë të dhënash, në bashkëpunim me INSTAT-in. Masat do të zbatohen me mbështetjen financiare të parashikuar nga buxheti i shtetit, si dhe projektet e donatorëve.

110. Rritja e punësimit është shoqëruar me një rritje të pjesëmarrjes së fuqisë punëtore, e cila arriti në rreth 69.8 % në vitin 2019. Pjesëmarrja e grave u rrit me 12% gjatë periudhës 2014–2020, nga 50% në vitin 2013, u rrit në 62% në vitin 2019. Ndryshimi i nivelit të pjesëmarrjes së fuqisë punëtore meshkuj/femra është rreth 15%. Në terma vjetorë, norma e punësimit për femrat u rrit me 2.6%, si dhe uljen e papunësisë me 0.3 % për femrat për periudhën 2018–2019. Sipas anketës së forcës së punës (INSTAT), hendeuku gjinor në punësim, në vitin 2016 ishte 11.9%, në vitin 2017 ishte 13.6% dhe në vitin 2019 ishte 14%. Hendeuku gjinor i pjesëmarrjes mbetet ende i lartë brenda tregut, edhe pse regjistrimi i të dyjave gjinive në zyrat e punësimit është pothuajse i barabartë.

111. Tabela e tregut të punës, referuar anketës së forcave të punës. Burimi: INSTAT.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020 (3-mujori I)
Pjesëmarrja në tregun e punës	64.2	66.2	66.8	68.3	69.8	
Femra	55.1	58.3	57.7	59.7	62.0	61.9
Meshkuj	73.4	74.1	75.8	76.9	77.7	77.6
Shkalla totale e punësimit (15–64 vjeç)	52.9	55.9	57.4	59.3	61.6	61.4
Shkalla e punësimit për femra	45.5	49.7	50.3	52.4	54.8	54.2
Shkalla e punësimit për meshkuj	60.5	61.9	64.3	66.7	68.5	68.7
Shkalla totale e papunësisë	17.5	15.6	14.1	12.8	11.6	11.4
Shkalla e papunësisë për femrat	17.4	14.6	12.8	12.3	11.4	11.9
Shkalla e papunësisë për meshkujt	17.5	16.4	15.1	13.2	11.8	11.0
Shkalla e papunësisë për të rinjtë	33.2	28.9	25.9	23.1	21.4	20.0
Femra	34.7	27.8	24.0	23.1	21.5	20.2
Meshkuj	32.3	29.7	27.0	23.1	21.2	19.9

112. Arsimi i mesëm profesional publik

- Gjatë vitit shkollor 2017–2018 u regjistruan 19019 nxënës në shkollat e mesme profesionale publike në të gjithë vendin, nga të cilët ishin 2715 femra ose 14% e totalit.

- Gjatë vitit shkollor 2018–2019, 19311 nxënës u regjistruan në shkollat e mesme profesionale publike në të gjithë vendin, nga të cilët ishin 3102 femra ose 16% e totalit.

- Monitorimi dhe raportimi gjinor i informacionit mbi tregun e punës dhe programet e punësimit treguan se kanë ndikuar pozitivisht në ofrimin e punësimit të barabartë për gratë në përputhje me treguesit e monitorimit.

113. Në Strategjinë Kombëtare për Punësim dhe Aftësi 2019–2022 dhe Planin e Veprimit (miratuar me VKM-në nr. 659, datë 10.10.2019, parë edhe në këndvështrimin gjinor janë parashikuar masat mbi zgjerimin e gamës dhe shtrirjes së shërbimeve dhe programeve aktive të tregut të punës.

Organet e pavarura

- Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi

114. Institucioni i Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD), si një institucion publik dhe i pavarur i “siguron mbrojtjen efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin”. Ligji “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, i ndryshuar¹⁹, është një garanci

¹⁹ Me ligjin nr. 124/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, ‘Për mbrojtjen nga diskriminimi’”,

lidhur me respektimin e të drejtave të njeriut pa diskriminim, në fushat si arsim, punësim, të mira dhe shërbime. Krahas zyrës qendrore, Komisioneri e ushtron veprimtarinë e tij edhe nëpërmjet zyrave rajonale në Korçë, Shkodër, Fier.

115. Komisioneri ka kompetencë për shqyrtimin e ankesave të subjekteve dhe për kryerjen e hetimeve administrative me nismën e tij pas marrjes së informacionit të besueshëm për shkelje të këtij ligji. Gjithashtu synon: nxitjen e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, veçanërisht duke sensibilizuar dhe informuar për këto çështje; monitorimi dhe kryerjen e sondazheve në lidhje me diskriminimin, publikimi i raporteve dhe të bërrja e rekomandimeve për çfarëdo lloj çështje që lidhet me diskriminimin; bërrja e rekomandimeve duke propozuar miratimin e legjislacionit të ri, ose ndryshimin apo reformimin e legjislacionit ekzistues.

116. Gjithashtu, ka të drejtën e ngritjes së padisë, në mbrojtje të parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, për çështje që lidhen me interesa kolektive dhe vendosja në lëvizje e Gjykatës Kushtetuese, kur gjatë veprimtarisë së tij konstaton se ligji ose akti normativ cenon të drejtat dhe liritë themelore të individëve.

117. Disa nga rekomandimet e paraqitura nga KMD-ja, kanë pasur si qëllim zbatimin e parimeve të ligjit për mbrojtjen nga diskriminimi:

- për projektligjin “Për pakicat kombëtare në Republikën e Shqipërisë” dhe aktet nënligjore;
- për projektligjin “Për programet sociale të strehimit”;
- mbi projektligjin “Për programet sociale për strehimin e banorëve të zonave urbane;
- rekomandim mbi strehimin e familjeve rome dhe egjiptiane, në zonën e Selitës, Tiranë;
- rekomandime mbi aktet nënligjore në zbatim të ligjit nr. 22/2018 “Për strehimin social”;
- rekomandim Ministrisë së Arsimit dhe Sportit. Marrjen e masave për të garantuar mbrojtjen nga diskriminimi për të gjithë fëmijët me aftësi të kufizuara, të grupeve të disavantazuara, siç janë fëmijët me aftësi të kufizuara rome, egjiptianë, fëmijët me aftësi të kufizuara nga familjet e varfra.
- rekomandim për miratimin e një fondi shtesë të skemës së ndihmës ekonomike;
- rekomandim në lidhje me mbështetjen financiare “Për marrjen e masave për ofrimin e asistencës në banesë ndaj shtresave në nevojë, në kushtet e epidemisë së shkaktuar nga COVID-19”.

Avokati i Popullit

118. Neni 2, i ligjit nr. 8454, datë 4.2.1999, “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar, përcakton se “... Avokati i Popullit mbron të drejtat, liritë dhe interesat legjitime të individit nga veprimet e paligjshme dhe të parregullta ose mosveprimet e organeve të administratës publike, si dhe të tretëve që veprojnë për llogari të saj”. Me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, u krijua institucioni i Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (Organ barazie), ligji i të cilit përcakton si objekt kryesor të veprimtarisë së tij, dispozita të mbrojtjes efektive kundër diskriminimit për secilin individ, si dhe mbrojtjen e tyre nga çdo formë sjelljeje që promovon diskriminimin (neni 21/1).

119. Avokati i Popullit adreson çështjet ku ngrihen pretendime për shkelje të të drejtave të tjera të njeriut. Ekziston, në mënyrë efektive, një ndarje e punës midis dy institucioneve, të Avokatit të Popullit dhe atij të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi. Kjo ndarje nuk është një çështje e përcaktuar mirë brenda ligjit, por është një çështje e praktikës së mirë, e krijuar ndërmjet këtyre dy institucioneve dhe e formalizuar nëpërmjet një memorandumi bashkëpunimi të nënshkruar ndërmjet palëve më datë 28.5.2018.

120. Objekti i këtij memorandumi është institucionalizimi i marrëdhënieve midis palëve me qëllim zgjidhjen e konfliktit të konkurrimit të kompetencave, që mund të ekzistojnë ndërmjet Avokatit të Popullit dhe Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, për shkak të përmbajtjes së ligjeve të cilat rregullojnë veprimtarinë e tyre në kuadër të garantimit të të drejtave dhe lirive të njeriut.

121. Kuvendi i Shqipërisë ka miratuar vendimin nr. 49/2017, “Për krijimin e mekanizmit për monitorimin sistematik të ndjekjes dhe zbatimit të rekomandimeve të institucioneve të pavaruara kushtetuese dhe atyre të krijuara me ligj”, në të cilën janë përfshirë edhe sugjerimet e Avokatit të

Popullit. Institucioni i Avokatit të Popullit ka monitoruar dhe monitoron nivelin e zbatimit të rekomandimeve të adresuara organeve të administratës publike nëpërmjet përgatitjes së informacioneve të përditësuara të cilat bëhen pjesë e raportimeve periodike apo vjetore.

122. Avokati i Popullit ka trajtuar problematikat e pakicës kombëtare rome dhe pakicës kombëtare egjiptiane, të cilët hasin ende shumë pengesa për përfshirjen dhe integrimin në sistemin social: strehimin, regjistrimin në gjendjen civile, përfitimin e ndihmës ekonomike, arsimimin, punësimin, formimin profesional, kujdesin shëndetësor. Nga ana e këtij institucioni, institucioneve përgjegjëse u janë dërguar një sërë rekomandimesh në kuadër të përmirësimit të kushteve të jetesës për integrimin e romëve dhe egjiptianëve.

- Rekomandim për plotësimin e kuadrit ligjor, për njohjen dhe mbrojtjen e pakicave kombëtare, në përputhje me përcaktimet e Konventës Kuadër të Këshillit të Evropës “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, drejtuar Kryeministrit. Ky rekomandim është zbatuar me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, apo edhe të miratimit dhe hyrjes në fuqi të disa prej akteve nënligjore në zbatim të këtij ligji.

- Rekomandim për përshpejtimin e procesit të miratimit dhe hyrjes në fuqi të akteve nënligjore që duhet të nxirren në bazë dhe për zbatim të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”. drejtuar Kryeministrit dhe Komisionit Qendror të Zgjedhjeve.

- Rekomandim “Për marrjen e masave të domosdoshme, të menjëhershme, për pakicën rome dhe pakicën egjiptiane. Për evidentimin e numrit real të individëve dhe familjeve në nevojë, pjesë e komuniteteve rome dhe egjiptiane, të vendosura brenda territorit të njësisë administrative, të administruara nga bashkitë, ka pasur një reagim të mirë ndaj këtij rekomandimi nga shumica e njësive të qeverisjes vendore.

- Rekomandim për marrjen e masave të mëtejshme, për përballimin e kostove financiare të sigurimit të barrierave mbrojtëse (maskave) ndaj përhapjes së COVID-19, për personat e pakicës rome dhe pakicës egjiptiane.

123. Avokati i Popullit i ka kushtuar një rëndësi të veçantë angazhimit institucional për luftën kundër gjuhës së urrejtjes dhe masave që shteti dhe gjithë shoqëria shqiptare duhet të ndërmarrë ndaj këtij fenomeni. Aleanca kundër Gjuhës së Urrejtjes” u krijua më 20 dhjetor 2019, në Tiranë, si një nismë e Avokatit të Popullit, Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Autoritetit të Mediave Audiovizive dhe Këshillit Shqiptar të Medias për të luftuar fenomenin e “gjuhës së urrejtjes” në të gjitha dimensionet që ai shfaqet në shoqërinë Shqiptare. Krijimi i Aleancës kundër Gjuhës së Urrejtjes, është një shembull i mirë që nuk duhet të jetë i vetëm dhe i mjaftueshëm në këtë përpjekje që kërkon angazhim gjithëpërfshirës.

124. Aleanca pa Urrejtje dhe institucionet themeluese të saj: Avokati i Popullit, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Autoriteti Audiovizual i Medias dhe Këshilli Shqiptar i Medias do të punojnë së bashku për promovimin dhe advokimin në luftën kundër gjuhës së urrejtjes dhe diskriminimit në Shqipëri. Aleanca pa Urrejtje konsiston në një qasje të përbashkët në promovimin e diversitetit dhe, më konkretisht, do të:

- zhvillojë komunikimin dhe materiale informuese për të ndërgjegjësuar dhe promovuar diversitetin dhe lirinë e shprehjes si broshura, raporte, fushata etj. për të arritur audiencat e saj dhe publikun e gjerë;

- nxisë bashkëpunimin me organizata dhe agjenci partnere të cilat luajnë kanë një rol në luftën kundër diskriminimit dhe gjuhës së urrejtjes, si: Ministria e Edukimit, Rinisë dhe Sporteve, furnizuesit e shërbimit të internetit (ISP), organizatat e gazetarëve, organizatat e shoqërisë civile, organizatat për mbrojtjen e konsumatorit etj.;

- mbështesë partnerët në identifikimin e mekanizmave efektivë për të luftuar gjuhën e urrejtjes bazuar në praktikat dhe standardet evropiane;

- identifikojë mekanizmat për përmirësimin e ndarjes së informacionit dhe trajnimin e stafit.

Përfshirja dhe aksesueshmëria e personave me aftësi të kufizuara

125. Ligji nr. 93/2014, “Për përfshirjen dhe aksesueshmërinë e personave me aftësi të kufizuara”, ka për qëllim: a) të garantojë nxitjen dhe mbrojtjen e të drejtave të personave me

aftësi të kufizuara për të mundësuar pjesëmarrjen e tyre të plotë dhe efektive, ofrimin e ndihmës e mbështetjes, si dhe përcaktimin e organeve publike dhe jopublike, në zbatimin e parimeve të përfshirjes dhe aksesueshmërisë.

126. Plan i Kombëtar i Veprimit për Personat me Aftësi të Kufizuara (PAK) 2021–2025, miratuar me VKM-në nr. 76, datë 12.5.2021, parashikon se: “politikat për PAK, për periudhën 2021–2025, synojnë ndërthurjen e zbatimit të legjislacionit, dispozitave të Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara; rekomandimeve të Komitetit të Konventës së OKB-së “Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara”.

127. Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm, SKZHI-ja, standardet e BE-së dhe të OKB-së janë marrë në konsideratë, njëkohësisht dhe Strategjia e BE-së për PAK 2021–2030, si parakusht për integrimin evropian. Bashkëpunimi me institucionet; organizatat e shoqërisë civile dhe partnerët ndërkombëtar do të jetë i rëndësishëm për këtë plan, mekanizmat e bashkëpunimit dhe monitorimit.

128. Në ligjin nr. 93/2014, “Për përfshirjen dhe aksesueshmërinë” dhe aktet nënligjore të tij janë marrë masa për aksesueshmërinë në infrastrukturë, komunikim dhe shërbime. Planet lokale për aksesueshmërinë tashmë janë hartuar për Pogradecin, Lezhën dhe Përmetin. Këto janë modelet e para të planeve të aksesit në zbatimin e legjislacionit kombëtar. Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale ka përmirësuar standardet e aksesueshmërisë në institucionet shëndetësore, duke qenë një model për standardet e aksesueshmërisë në objektet me përparësi.

129. Ndihma juridike falas, garantohet nga shteti në përputhje me ligjin nr. 111/2017, “Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti” dhe aktet nënligjore, duke siguruar shërbimin e ndihmës juridike parësore në qendrat rajonale të shërbimit të ndihmës juridike për personat me aftësi të kufizuara ndër të tjera.

130. Ministria e Drejtësisë miratoi ligjin “Për përkthimin zyrtar profesionin e përkthyesit zyrtar” që rregullon rolin e “Përkthyesit ose përkthyesit të gjuhës së shenjave”.

131. Lidhur me arsimin, në vitin akademik 2019–2020 numri i mësuesve ndihmës në shkollat publike u rrit me 13%, deri në 1069 mësues. Gjatë mbylljes së institucioneve arsimore dhe zhvillimit të mësimdhënies në shtëpi për shkak të COVID-19, situata e fëmijëve u monitorua nga mësuesit ndihmës të shkollave publike (rreth 1000), të cilët kanë raportuar për punën e tyre për 450 nxënës me aftësi të kufizuara që kanë përfutur nga mbështetja dhe këshillimi *online* i shërbimeve psikosociale të shkollës.

132. Strategjia për punësim dhe aftësi: Politikat për punësimin dhe aftësimin profesional përfshijnë çështjet e punësimit të personave me aftësi të kufizuara; vlerësimin e punëkërkuesve me aftësi të kufizuara; përmirësimin e të dhënave dhe ndërgjegjësimin për të drejtën e punësimit të personave me aftësi të kufizuara. Janë 645 persona me aftësi të kufizuara, PAK të regjistruar si punëkërkues të papunë në zyrat e punësimit. Sipas të dhënave rezultojnë 56 PAK të papunë që marrin trajnim profesional nga qendrat e AFP-së. Zbatimi i masave është gjithashtu në zhvillim afatgjatë përmes mbështetjes në vendin e punës për personat me aftësi të kufizuara. Legjislacioni i miratuar për Fondin Social të Punësimit dhe zbatimi i tij do të përmirësojë promovimin e punësimit, integritetit dhe përfshirjes sociale të personave me aftësi të kufizuara, i vlerësuar pjesërisht i përshtatshëm për punë nga komitetet përkatëse.

Romët dhe egjiptianët

133. Plan i Kombëtar i Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve 2016–2020, i miratuar me VKM-në nr. 1072, datë 23.12.2015, është i mbështetur, në parimin themelor të mosdiskriminimit. Ky Plan K ka pasur në fokus dy pakicat përkatëse, dhe parashikon aktivitete për nxitjen e integritetit të romëve dhe egjiptianëve me fondet e parashikuara nga buxheti i shtetit, por duke identifikuar edhe hendekun financiar për periudhën 2016–2020, si dhe mundësinë e financimit nëpërmjet koordinimit me ndihmën e huaj.

134. Ky Plan Veprimi ka përfshirë një buxhet të caktuar për zbatimin e çdo veprimtarie. Në varësi të llojit të veprimtarisë, Plan i Veprimit specifikon: a) financimin nga qeveria; b) financimin nga donatorët; c) kombinimin e financimit nga qeveria dhe financimit nga donatorët. Sipas kostimit të Planit Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve, pjesë

të këtij dokumenti, rezulton se rreth 60% e fondeve të nevojshme për zbatimin e masave, do të mbulohen nga buxheti i shtetit, duke përmbyllur në këtë mënyrë edhe rekomandimet e Bashkimit Evropian.

135. Nga rekomandimet e Seminarit të katërt të dialogut mbi politikat për përfshirjen e romëve dhe egjiptianëve, sektorët prioritar rezultojnë: i. regjistrimi civil dhe aksesit në drejtësi; ii. arsimi dhe promovimi i dialogut ndërkulturor; iii. punësimi, aftësimi dhe formimi profesional; iv. kujdesi shëndetësor; v. strehimi; vi. përkujdesja sociale; dhe vii. antigipsizmi. Procesi është formalizuar me ngritjen e grupit të punës me urdhër nr. 521, datë 23.9.2020, të ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, për hartimin e planit kombëtar të veprimit për integrimin e romëve dhe egjiptianëve, 2021–2025.

136. Gjatë muajit dhjetor 2020 u organizuan shtatë takime (*webinarë*) konsultativë mbi buxhetimin e përgjithshëm rom në kuadër të programit të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës ROMACTED me bashkitë partnere dhe në bashkëpunim me Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, Shkollën Shqiptare të Administratës Publike. Këto aktivitete patën si qëllim lehtësimin e procesit të buxhetimit, përfshirjen e nevojave dhe projekteve prioritare të parashikuara në planet vendore për integrimin e pakicave romë dhe egjiptiane në buxhetin e vitit 2021.

137. Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale po ndjek procesin e hartimit të planit të ri për përfshirjen e romëve dhe egjiptianëve 2021–2025. Procesi është formalizuar me krijimin e grupit të punës me urdhrin nr. 521, datë 23.9.2020, të ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale. Janë organizuar konsultime për të gjitha fushat si arsimi, mbrojtja sociale, regjistrimi civil dhe aksesit në drejtësi, kujdesi shëndetësor, strehimi social dhe antiracizmi ndaj romëve dhe egjiptianëve.

138. Në nivel vendor, janë miratuar në disa bashki të vendit planet vendore të zhvillimit të pakicës romë dhe egjiptiane, të cilat adresojnë fusha prioritare për përfshirjen dhe integrimin e këtyre pakicave, si në: punësimin, strehimin, shëndetësinë, ofrimin e shërbimeve, mbrojtjen sociale dhe regjistrimin civil. Këto plane vendore përfaqësojnë modele të mira ku çështjet romë adresohen në mënyrë ekskluzive, por edhe të përfshira nën një kuadër më të përgjithshëm vendor të kohezionit social midis grupeve të tjera sociale. Planet e miratuara nga këshillat bashkiakë, janë:

- në Bashkinë e Tiranës me vendimin e Këshillit Bashkiak nr. 4, datë 31.1.2018, është miratuar Planit Lokal i Zhvillimit të Komunitetit Rom dhe Egjiptian 2017–2020;
- Bashkia Roskovec: Planit Social 2019–2022;
- Bashkia Fier: Planit Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicës Rome dhe Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Përmet: Planit Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicës Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Pogradec: Planit Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicave Rome dhe Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Vlorë: Planit Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicave Rome dhe Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Elbasan: Planit Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicave Rome dhe Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Korçë: Planit Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicave Rome dhe Egjiptiane 2019–2022.

139. Në vitin 2018 u miratua urdhri nr. 754, datë 9.11.2018, i ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë, “Për miratimin e programit të gjuhës romë, shkalla III–IV, klasat VI–IX”. Ky program vlen për zhvillimin e mësimin të gjuhës romë në arsimin e mesëm të ulët si lëndë me zgjedhje. Programi i gjuhës romë, shkalla III–IV, klasat VI–IX, u hartua dhe u miratua në zbatim të Planit Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve 2016–2020.

140. Kuadri nënligjor në fushën e arsimit parashikon përjashtimin nga tarifa vjetore e shkollimit për studentët, të cilët janë pranuar në programe të studimeve profesionale, programe të ciklit të parë të studimeve ose programe të integruara të studimeve në institucionet publike të arsimit të lartë, ndër të tjerë studentët, të cilët u përkasin shtresave sociale në nevojë, si studentët

romë dhe ata egjiptianë. Ky parashikim zbatohet sipas VKM-së nr. 269, datë 29.3.2017, “Për përcaktimin e kategorive të individëve që plotësojnë kriteret e pranimit në një program të ciklit të parë të studimeve, në një program të integruar të studimeve ose në një program të studimeve profesionale, që përjashtohen nga tarifa vjetore e shkollimit”

141. Në vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 780, datë 26.12.2018, “Për përcaktimin e kategorive të individëve që plotësojnë kriteret për ulje të tarifës vjetore të studimit në programet e ciklit të dytë të studimeve, në institucionet publike të arsimit të lartë”, parashikohet që studentët romë dhe egjiptianë, të konfirmuar si të tillë nga ministria përgjegjëse për mbrojtjen sociale që ndjekin studimet në institucionet publike të arsimit të lartë, në një program të ciklit të dytë të studimeve, sipas kategorive të mëposhtme, paguajnë 50% të tarifës vjetore të studimeve të miratuar nga institucionet publike të arsimit të lartë.

142. Janë nënshkruar marrëveshjet ndërministrare për identifikimin dhe regjistrimin në shkollë të të gjithë fëmijëve të moshës së detyrimit shkollor, si dhe për fëmijët në situatë rruge etj. Në shkollat e arsimit bazë po zbatohet nisma “Bëjmë detyrat e shtëpisë”. Në çdo institucion arsimor të përfshirë në këtë nismë realizohen 3 orë studimi në ditë për çdo klasë të krijuar. Mësuesit e ngarkuar kryejnë dhe rolin e mediatorit në shkollat ku ka nxënës romë dhe egjiptianë, për rritjen e nivelit të të nxënës prej tyre. Nxënësit e pakicës romë dhe nxënësit e pakicës egjiptiane janë integruar dhe në të gjitha veprimtaritë që organizojnë “Shkollat qendër komunitare”, ku ndjekim mësimet.

144. Aksesit në arsimim: Pjesëmarrja e romëve dhe egjiptianëve në arsimin parauniversitar në vitin shkollor 2018–2019 është përmirësuar me 6%.

- Në vitin shkollor 2018–2019 u regjistruan 15923 nxënës romë dhe egjiptianë, 915 më shumë, në krahasim me 15008 që u regjistruan në vitin shkollor 2017–2018.

- Në vitin shkollor 2019–2020, 14525 nxënës romë dhe egjiptianë.

Pavarësia e gjyqësorit

145. Ndryshimet kushtetuese të vitit 2016 i hapën rrugë reformës të sistemit të drejtësisë. Korniza e re kushtetuese dhe ligjore për reformimin e sistemit të drejtësisë, ndër të tjera parashikoi organizimin dhe funksionimin e organeve të reja të qeverisjes së sistemit të drejtësisë, përkatësisht të Këshillit të Lartë Gjyqësor (KLGJ), Këshillit të Lartë të Prokurorisë (KLP), Këshillit të Emërimeve në Drejtësi (KED), Inspektorit të Lartë të Drejtësisë (ILD) dhe Shkollës së Magjistraturës. Kjo paketë ligjore mundësoi edhe ngritjen e një strukture të re kushtetuese, Këshilli i Lartë Gjyqësor. Këshilli u krijua për t'i mbikëqyrur këto ndryshime dhe për të garantuar një funksionim më të mirë të gjyqësorit në Shqipëri.

Strehimi

146. Ligji nr. 22/2018, “Për strehimin social”, përcakton rregullat dhe procedurat administrative për mënyrat e planifikimit, sigurimit, administrimit dhe të shpërndarjes së programeve sociale për strehimin, me qëllim krijimin e mundësive për strehim të përshtatshëm dhe të përballueshëm, duke u mbështetur në aftësitë paguese të familjeve që kanë nevojë për strehim dhe në ndihmën e institucioneve shtetërore përgjegjëse.

147. Ligji nr. 22/2018, “Për strehimin social” (neni 2), parashikon: “Programe sociale strehim” janë programe që shërbejnë për strehimin e familjeve dhe të individëve që nuk kanë banesë dhe banojnë në mjedise që nuk klasifikohen si vende për banim apo në një banesë të përkohshme, në kuptim të këtij ligji, që nuk kanë mundësi ekonomike e financiare për të siguruar një banesë, si dhe ato familje/individë, banesa e të cilëve është nën normën ligjore të strehimit dhe që nuk kanë të ardhura që të sigurojnë pagesën për një qira minimale në tregun e lirë.

148. “Dëbim” është largimi i përhershëm ose i përkohshëm, kundër vullnetit të individëve, familjeve dhe/ose komuniteteve nga banesat, ndërtimet formale, informale ose strukturat që nuk klasifikohen si banesë dhe/ose nga tokat që ata posedojnë, pa një proces të rregullt ligjor, në mungesë të konsultimit dhe ofrimit të strehimit alternativ, të përshtatshëm e efektiv, si dhe pa siguruar një mbrojtje ligjore efektive.

149. “Zhvendosje” është largimi i përhershëm ose i përkohshëm, me ose kundër vullnetit të individëve, familjeve dhe/ose komuniteteve nga banesat, ndërtimet formale ose strukturat që nuk klasifikohen si banesë dhe/ose nga tokat që ata posedojnë, nëpërmjet një procesi të rregullt

ligjor, mbështetur në konsultim me subjektet e prekura, në ofrimin e strehimit alternativ, të përshtatshëm e efektiv, si dhe në garantimin e mbrojtjes ligjore efektive.

150. Ky ligj parashikon procedurën e zhvendosjes në rast se qëndrimi në një vendbanim ose strehim bëhet i pamundur, për shkak të investimeve me interes publik, prishje të objektit për shkak të përjashtimit nga procesi i legalizimit ose raste të tjera, të përcaktuara në këtë ligj apo ligje të tjera.

151. Ligji parashikon procedurën që ndiqet nga njësia e vetëqeverisjes vendore:

- njoftimin me shkrim të individit/familjes për arsyet e zhvendosjes 30 ditë përpara nxjerrjes së aktit administrativ për zhvendosjen nga banesa;

- informimin e individit/familjes për mundësitë alternative të strehimit;

- nxjerr aktin administrativ për zhvendosjen nga banesa 45 ditë përpara zhvendosjes, duke njoftuar edhe formën e miratuar për strehim alternativ.

- zhvendosja, nuk zbatohet pa siguruar më parë sistemimin me strehim të përshtatshëm të individëve/familjeve që zhvendosen dhe nuk përfitojnë shpronësim.

- kundër vendimit të njësisë së vetëqeverisjes vendore, për zhvendosje nga banesa, mund të bëhet ankim në gjykatën administrative kompetente.

- individët/familjet që preken nga zhvendosja përfitojnë ndihmë juridike në përputhje me legjislacionin në fuqi për ndihmën juridike të garantuar nga shteti.

- dispozitat tranzitore të ligjit parashikojnë që për dy vjet nga hyrja në fuqi e ligjit, jo më pak se 5% e përfituesve nga programet e strehimit i përkasin pakicës rome dhe pakicës egjiptiane.

152. Pas miratimit të ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social”, janë miratuar 22 akte nënligjore në zbatim të këtij ligji, të cilat mundësojnë edhe zbatimin e tij nga pushteti vendor, duke plotësuar kështu paketën e akteve nënligjore në masën 90%.

153. Lidhur me zhvendosjen dhe dëbimin, VKM-ja nr. 361, datë 29.5.2019, “Për përcaktimin e procedurave të zhvendosjes së individëve/familjeve nga vendbanimi a strehimi i tyre, në rastet e parashikuara në ligj, dhe të bashkëpunimit institucional”, i cili parashikon në përputhje me udhëzimet e Kombeve të Bashkuara, procedurat e dëbimit, afatet kohore dhe bashkëpunimin institucional për rastet e zhvendosjes. Kjo VKM trajton të gjithë shtetasit shqiptarë, pavarësisht nëse ata janë pronarë të shtëpisë ku janë vendosur apo jo. VKM-ja parashikon se qytetarët nuk do të detyrohen të largohen nga shtëpia e tyre, deri në ofrimin e një zgjidhje të përshtatshme për ta sipas programit të strehimit social.

154. Gjatë vitit 2019, afërsisht 118 milionë lekë janë ndarë nga buxheti i shtetit, nga të cilat 65 milionë lekë janë akorduar për subvencionin e qirasë të 674 familjeve që kanë aplikuar sipas ligjit mbi strehimin. Rreth 15,7% i përkasin përfituesve që u përkasin pakicave rome dhe egjiptiane; 5 milionë lekë për programin e subvencionit të shumës së njëpasnjëshme të 24 familjeve, ku 100% e përfituesve janë familje rome dhe egjiptiane dhe 48 milionë lekë janë dhënë për subvencionin 1-mujor të qirasë së familjeve që janë prekur nga tërmeti i 26 nëntorit 2019.

155. Gjatë vitit 2020, për zbatimin e projekteve të investimeve, janë vënë në dispozicion rreth 354 milionë lekë nga buxheti i shtetit, nga të cilat 92 milionë lekë për projektet në vazhdim nga 2019 dhe 262 milionë lekë për zbatimin e fazës së parë të projekteve të reja. Pjesa tjetër e fondeve janë parashikuar nga fondet e buxhetit të shtetit të vitit 2021. Projektet e investimeve, përfshijnë investime, për: a) përmirësimin e kushteve të banesave ekzistuese nga të cilat kanë përfutur 561 familje; b) përshtatjen e ndërtesave shtetërore në objekte banimi, nga të cilat janë përfutur 99 njësi banimi që i shtohen fondit publik të banesave sociale.

Parandalimi dhe dhuna ndaj grave

156. Ligji nr. 47/2018, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 9669, datë 18.12.2006, “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, parashikon forcimin e masave mbrojtëse dhe procedurale për një përgjigje më efektive ndaj dhunës në familje dhe mbrojtjen e viktimave, përmes lëshimit të urdhrit për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme, i paraprirë nga vlerësimi i riskut, për çdo rast që trajtohet.

157. Për herë të parë, mbrohen gratë dhe vajzat në marrëdhënie intime, pa pasur lidhje formale me dhunuesit, si martesë ose bashkëjetesë. Ligji u ndryshua edhe në tetor 2020, duke

saktësuar masat për largimin e dhunuesit nga banesa dhe kthimin me mbarrimin e afatit të urdhrave të mbrojtjes dhe urdhrave të menjëhershme të mbrojtjes UM/UMM, programet specifike të rehabilitimit për dhunuesin, regjistrin e UMM/UM-ve etj.

158. Ndryshimet dhe shtesat e vazhdueshme në Kodin Penal²⁰ e parashikojnë dhunën në familje si vepër penale me sanksionet përkatëse (neni 130/a)²¹:

- Rrahja, si dhe çdo vepër tjetër dhune fizike, psikologjike, ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt, krushqi e afërt ose në lidhje apo ish-lidhje intime me autorin e veprës penale, me pasojë cenimin e integritetit fizik, psikosocial dhe ekonomik të tij, dënohet me burgim deri në tre vjet.

- Kanosja serioze për vrasje ose plagosje të rëndë, ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt ose në lidhje apo ish-lidhje intime me autorin e veprës penale, me pasojë cenimin e integritetit psikik të tij, dënohet me burgim deri në katër vjet.

- Plagosja e kryer me dashje, ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt ose në lidhje apo ish-lidhje intime me autorin e veprës penale, që ka shkaktuar paaftësi të përkohshme në punë më tepër se nëntë ditë, dënohet me burgim deri në pesë vjet

- Gjithashtu, është cilësuar se në rast se këto vepra do të kryhen në mënyrë të përsëritur ose në praninë e fëmijëve, dënimi ashpërsohet nga një deri në pesë vjet burgim.

- Në vitin 2013, parashikua si vepër penale “Marrëdhënie seksuale me dhunë me të rritura”, rrethanat rënduese dhe dënimi përkatës.

159. Institucioni i prokurorisë ka synuar në vazhdimësi të sigurojë qasje dhe mbështetje të viktimave, veçanërisht ato të dhunës seksuale, trafikimit apo dhunës në familje. Në muajin janar 2016, në Prokurorinë e Përgjithshme u krijua Zyra e Ndihmës të Viktimave e parashikuar dhe në ligjin nr. 97/2016, “Për organizmin dhe funksionimin e Prokurorisë në RSH-së”. Në këtë ligj (neni 68) është parashikuar detyrimi i prokurorisë për të garantuar shërbime të nevojshme për trajtimin e subjekteve që gëzojnë status të posaçëm, sipas kodit të procedurës penale dhe për këtë në çdo prokurori duhet të ketë në përbërje të saj të paktën një koordinator të diplomuar në psikologji, sociologji ose fusha të tjera të posaçme.

160. Ligj nr. 47, datë 23.7.2018²², “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 9669, datë 18.12.2006, “Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, të ndryshuar, synon:

- Parandalimin dhe reduktimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare;
- Përmirësimin e masave mbrojtëse të parashikuara në ligj në kuadrin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes dhe urdhrit të mbrojtjes, duke pasur parasysh sidomos përmirësimin e masave mbrojtëse për fëmijët;
- Rritjen e ndihmës së kualifikuar gjyqësore falas;
- Përcaktimin e afateve të qarta procedurale, për regjistrimin e kërkesës për urdhër mbrojtje (UM) dhe urdhrave të menjëhershëm të mbrojtjes (UMM), si dhe për ankimet ndaj vendimeve gjyqësore;

- Përcaktimin më të qartë i organeve përgjegjëse për kryerjen e detyrave dhe i përgjegjësisë së zyrtarëve;

- Parashikimin shprehimisht i detyrimit të organeve shtetërore për të ofruar falas, çdo shërbim ekspertize për rastet e dhunës në familje;

- Rritja e pjesëmarrjes së dhunuesve në shërbimet specifike të rehabilitimit me fokus të veçantë dhunuesit e alkoolizuar, droguar, ose me çrregullime të shëndetit mendor, të dhëna qartësisht në vendimet e gjykatave për lëshimin e urdhrave të mbrojtjes.

161. Në zbatim të ligjit nr. 47, janë miratuar:

- udhëzimi nr. 816, datë 27.11.2018, i ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, “Për miratimin e standardeve të ofrimit të shërbimeve dhe të funksionimit të qendrave të menazhimit të krizës për rastet e dhunës seksuale”;

²⁰ Në vitet 2012, 2013 dhe 2020.

²¹ Informacion i detajuar jepet në vijim.

²² Hyrë në fuqi, më 18.8.2018.

- dokumenti i standardeve të shërbimit për “Qendrat e menaxhimit të krizës për rastet e dhunës seksuale” me fokus kryesor shërbimin emergjent, me një ndalesë, në mënyrë të integruar, 24/7 dhe afatshkurtër (24 orë deri në 72 orë), për viktimat/ të mbijetuarit/rat e dhunës seksuale, si dhe për anëtarët e tjerë të familjeve të tyre, u përgatit me qëllim funksionimin sa më eficient të këtyre qendrave;

- udhëzimi i përbashkët i ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe ministrit të Brendshëm nr. 912, datë 27.12.2018, “Për procedurat dhe modelin e urdhrit për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme”;

- udhëzimi i përbashkët i ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe ministrit të Brendshëm nr. 866, datë 20.12.2018, “Për procedurat dhe modelin e vlerësimit të riskut për rastet e dhunës në familje”.

162. Mekanizmat e koordinuar të referimit të rasteve të dhunës në familje ofrojnë qasje të integruar të shërbimeve për të mbijetuarat e dhunës dhe siguron mbrojtje dhe mbështetje për to në nivel vendor dhe shtrirje të shërbimeve për viktimat e dhunës në familje dhe ngritjes së shërbimeve të reja specifike. Nën koordinimin e MSHMS-së dhe me mbështetjen e UNDP-së, janë ngritur dhe funksionojnë 57 mekanizma të koordinuar të referimit të rasteve të dhunës në familje, nga 61 bashki të vendit. Ka vazhduar ngritja e kapaciteteve të koordinatorëve vendore kundër dhunës në familje dhe të ekipeve teknike multidisiplinare.

163. Qeveria mbështet një strehëz të specializuar kombëtare, si dhe mbështet tri strehëza të specializuara të drejtuara nga OJF-të. Qendrat që trajtojnë viktimat e trafikimit ofrojnë shërbime për viktimat e trafikimit dhe viktimat e mundshme të trafikimit VT/VMT, të huaj ose vendas, fëmijë, burra ose gra. Këto strehëza kanë trajnuar stafin për të siguruar sigurinë e viktimave. Qendra Kombëtare e Pritjes për Viktimat dhe viktimat e mundshme të trafikimit ofron një gamë të gjerë ndihme, si veshje ushqimore, ndihmë mjekësore, ndihmë juridike, ndihmë psikologjike, kujdes shëndetësor, rehabilitim dhe programe profesionale. Shërbimi është 24 orë në ditë dhe vendoset në një strukturë të lartë sigurie. Mbrojtja sociale sigurohet bashkërisht nga objektet shtetërore dhe institucionet joqeveritare të cilat mbulojnë një gamë më të gjerë të nevojave dhe balancojnë kapacitetet e njëri-tjetrit.

164. Qendra për menaxhimin e krizës të rasteve të dhunës seksuale “Lilium” u inaugurua më 3 dhjetor 2018, në ambientet e Qendrës Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, në Tiranë, plotësisht me fonde të buxhetit të shtetit. Qendra është e para në Shqipëri, që ofron modelin socio-shëndetësor, me një ekip multidisiplinar, me mjekë ligjorë, gjinekologë, pediatër, psikiatër, psikologë klinikë, punonjës socialë, punonjës të policisë, prokurorisë, avokatë dhe infermierë, të cilët do të japin shërbim të specializuar sipas standardeve 24 orë çdo ditë të javës. Janë trajtuar në këtë qendër 58 persona. Janë organizuar fushatat e ndërgjegjësimit kundër dhunës ndaj grave. Funksionon Linja Kombëtare e Këshillimit për gra dhe Vajza 116–117, prej vitit 2017.

Mbrojtja ndaj trafikimit të personave

165. Legjislacioni penal shqiptar penalizon trafikimin e personave. Ndryshimet në Kodin e Procedurës Penale KPP (i ndryshuar me ligjin nr. 35/2017, datë 30.3.2017) përmirësojnë ndjeshëm të drejtat dhe pozitën e viktimës së veprave penale, duke përfshirë edhe parashikime të posaçme për viktimën e trafikimit të qenieve njerëzore. Më konkretisht, është prezantuar detyrimi për pjesëmarrjen si palë në proces të viktimës së veprës penale, duke garantuar aksesin e saj në procesin penal, janë shtuar nene të tjera, specifikisht për viktimat e trafikimit, në të cilat janë parashikuar si figura të posaçme viktimë e mitur dhe viktimë e abuzuar seksualisht apo subjekt i trafikimit përkatësisht nenet 58, 58/a dhe 58/b, 59, 60 dhe 61 të KPP-së.

166. Në ligjin nr. 97/2016, “Për organizmin dhe funksionimin e Prokurorisë në Republikën e Shqipërisë” përmirësohet qasjen e viktimave në informacion përmes vendosjes së një koordinatori/koordinatorëve për marrëdhëniet me publikun në secilën prokurori, përgjegjës/përgjegjëse për informimin e viktimave. Në këtë ligj (neni 68) është parashikuar detyrimi i prokurorisë për të garantuar shërbime të nevojshme për trajtimin e subjekteve që gëzojnë status të posaçëm, sipas kodit të procedurës penale dhe për këtë në çdo prokurori duhet të ketë në përbërje të saj të paktën një koordinator të diplomuar në psikologji, sociologji ose fusha të tjera të posaçme.

167. Organi i prokurorisë i ka kushtuar një vëmendje të posaçme të drejtave të viktimës së trafikimit, ku janë marrë parasysh elementet, që kanë të bëjnë me krijimin e kushteve të përshtatshme për marrjen në pyetje të viktimës së trafikimit, duke siguruar praninë e punonjësit social apo psikologut, akomodimin e viktimës në qendrat pritëse ku përfitojnë strehim, ushqim dhe shërbime të tjera falas etj. Nuk janë penalizuar viktimat e trafikimit për krime që ato janë bërë si pasojë e trafikimit (falsifikim dokumentesh, ushtrim prostitucioni etj.), pasi nuk mund të penalizohet viktimat për vepra të kryera si rezultat i të qenit viktimë e trafikimit. Nga ana tjetër, ato kanë të drejtë të gjejnë mbështetjen e prokurorisë për futjen në programin e mbrojtjes së dëshmitarëve, nëse ndihen të kërcënuar.

168. Ligji nr. 70/2017, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10192, datë 3.12.2009, “Për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar dhe trafikimit nëpërmjet masave parandaluese ndaj pronës”, parashikon se dispozitat e tij zbatohen për pasuritë e personave që zotërohen plotësisht ose pjesërisht, në mënyrë të drejtpërdrejtë apo të tërthortë, mbi të cilët ekziston dyshimi i arsyeshëm, për kryerjen e krimeve të parashikuara në nenet e Kodit Penal të “Trafikimit të personave të rritur” dhe “Trafikimit të të miturve”. Ky ligj përcakton krijimin e një fondi të posaçëm për parandalimin e krimit të organizuar. Fondi i veçantë është caktuar për qëllime sociale, duke përfshirë rehabilitimin dhe integrimin e viktimave të trafikimit (neni 37/2-c). Neni 37/3-b parashikon që nga ky fond përfitojnë edhe OJQ-të, duke përfshirë edhe strehëzat.

169. Në kuadër të parandalimit dhe goditjes së fenomenit të trafikimit të personave, veprimet antitrafikim janë fokusuar kryesisht në përmirësimin e kuadrit ligjor, rivitalizimin dhe forcimin e strukturave kombëtare; në identifikimin, referimin dhe mbrojtjen e viktimave të trafikimit në nivel qendror dhe vendor; kontrollin e trafikimit të brendshëm, kryesisht të fëmijëve dhe grave; përmirësimin e standardeve të identifikimit dhe mbrojtjes së viktimave; intensifikimin dhe zhvillimin e aktiviteteve për parandalimin dhe rritjen e ndërgjegjësimit të publikut dhe atë të personelit që punon me shërbimet e ndihmës.

170. Strategjia e Luftës kundër Trafikimit të Personave dhe Plani i Veprimit 2014–2017, miratuar me VKM-në nr. 814, datë 26.11.2014. Dokumenti shpreh qasjen ndaj fenomenit të trafikimit për të krijuar një platformë të mirorientuar synimesh e objektivash strategjik në përputhje me dokumentet e tjera strategjike kombëtare, si dhe rekomandimet e partnerëve ndërkombëtarë.

171. Me qëllim përmbushjen me efektivitet të detyrimeve, që strukturat shtetërore dhe joshetërore në nivel lokal, kanë në kuadër të luftës kundër trafikimit të personave, si dhe krijimin e një lidhjeje sa më efikase midis strukturave ekzistuese, në janar 2017, u miratua urdhri i ri i Kryeministrit “Për ngritjen e Komitetit Rajonal të Luftës kundër Trafikimit të Personave, në çdo qark”. Komitetet rajonale antitrafik (KRAT), drejtohen nga prefekti i qarkut dhe janë struktura kryesore qendrore në nivel lokal për identifikimin fillestar të viktimave të mundshme të trafikimit, evidentimin e problemeve parësore në nivel rajonal, si dhe vlerësimin e gjendjes dhe përcaktimin e nevojave specifike të qarkut.

172. Me VKM-në nr. 770, datë 26.12.2018, “Për miratimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Luftën kundër Trafikimit të Personave 2018–2020”, u miratua Plani Kombëtar i Veprimit për Luftën kundër Trafikimit të Personave 2018–2020. Aktivitetet e parashikuara synuan:

- përmirësimin e funksionimit të një sistemi gjithëpërfshirës nëpërmjet forcimit të mekanizmit të identifikimit, mbrojtjes dhe riintegrit të viktimave të trafikimit;

- rritjen e ndërgjegjësimit dhe informimit publik lidhur me legjislacionin kombëtar e konventat ndërkombëtare antitrafikim, me të gjitha format e trafikimit të personave (trafikimi i brendshëm, shfrytëzimi për punë të detyruar të fëmijëve dhe të rriturve, lypja nga fëmijët, fëmijët në situatë rruge etj.), si dhe pasojat e tij.

173. Procedurat Standarde të Veprimit për Mbrojtjen e Viktimave dhe Viktimave të Mundshme të Trafikimit (PSV), miratuar me VKM-në nr. 499, datë 29.8.2018. PSV-të janë dokumenti bazë për identifikimin, referimin, mbrojtjen dhe asistencën e viktimave/viktimave të mundshme të trafikimit. Qëllimi është mbrojtja, përfshirë identifikimin në kohën dhe mënyrën e duhur të viktimave/viktimave të mundshme të trafikimit, të rritur apo të mitur, shqiptarë, të huaj

apo persona pa shtetësi, për të gjitha llojet e shfrytëzimit, të trafikimit të brendshëm apo ndërkombëtar, të lidhur apo jo me krimin e organizuar.

174. Në kuadër të parandalimit dhe goditjes së fenomenit të trafikimit të personave, nga ana e strukturave kundër trafikëve të paligjshme është punuar, për: rritjen e numrit të hetimeve proaktive, rritjen e identifikimit të hershëm të viktimave të trafikimi dhe viktimave të mundshme të trafikimit, si dhe marrjen e masave mbrojtëse e trajtimin e tyre, sipas procedurave standarde të veprimit për mbrojtjen e viktimave dhe viktimave të mundshme të trafikimit; përmirësimin e bazës së të dhënave për viktimat/viktimat e mundshme të trafikimit për regjistrimin, ndjekjen dhe monitorimin e rasteve; rritjen e aftësive profesionale të punonjësve të policisë së strukturave vendore antitrafik, nëpërmjet organizimit të trajnimeve të vazhdueshme, në veçanti rreth zbatimit të Procedurave Standarde të Veprimit për Mbrojtjen e Viktimave dhe Viktimave të Mundshme të Trafikimit, si dhe mbi teknikat proaktive të hetimit të veprave penale të trafikimit të personave.

175. Për sa i përket trajtimit të rasteve fëmijë-viktima trafikimi ose viktima të mundshme trafikimi, të identifikuar në rrezik të lartë dhe menjëhershëm, janë të ngritura dhe funksionojnë dy qendra kombëtare të cilat ofrojnë shërbimin emergjent deri në vendimin e grupit teknik ndërsektorial nëse fëmija do vendoset në përkujdesje alternative apo do të kthehet në familje.

Azilkërkuesit

176. Ligji nr. 121/2014, “Për azilin në RSH”, i cili ka qenë në fuqi deri në hyrjen e ligjit të ri për azilin, në shkurt 2021²³ parashikonte: të drejtën për azil apo mbrojtje plotësuese dhe të përkohshme; të drejtat dhe detyrimet e azilkërkuesve, refugjatëve e të personave nën mbrojtje të përkohshme dhe plotësuese; përmbajtjen e statusit të refugjatit dhe mbrojtjes plotësuese; të drejtën për bashkim familjar, si dhe përcaktimin e kushteve për integrimin e refugjatëve e të personave nën mbrojtje plotësuese në RSH.

177. Ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH” është përafruar me standardet ndërkombëtare dhe direktivat e BE-së mbi trajtimin dhe menaxhimin e duhur të refugjatëve dhe migrantëve që hyjnë në territorin shqiptar, si dhe për integrimin e tyre. Ligji garanton që personat që kërkojnë azil të kenë qasje në procedurën e azilit, rregullon kushtet për përpunimin e kërkesave të tyre dhe ofron garanci shtesë për trajtimin e kategorive të ndjeshme midis azilkërkuesve – siç janë të miturit e pashoqëruar. Ligji, përfshin një procedurë të përsheptuar për të vlerësuar kërkesat e azilit në mënyrë të shpejtë, kur plotësohen kushtet.

178. Ky ligj zbatohet për të gjithë shtetasit e huaj dhe personat pa shtetësi, të cilët kanë deklaruar qëllimin për të paraqitur kërkesë për mbrojtje ndërkombëtare në territorin e RSH-së, për aq kohë sa atyre u lejohet të qëndrojnë në territorin e RSH-së si kërkues për mbrojtje ndërkombëtare, si dhe për anëtarët e familjes së tyre. Ligji parashikon se “azili” është forma e mbrojtjes ndërkombëtare që RSH-ja u jep refugjatëve dhe personave në mbrojtje plotësuese.

179. Në nenin 3 të ligjit nr. 10/2021, “Përkufizime”, ndër të tjera, parashikohen:

- “Mbrojtja plotësuese” është formë mbrojtjeje që i jepet shtetasit të huaj ose personit pa shtetësi, që nuk i përmbush kriteret për të fituar statusin e refugjatit dhe ka arsye serioze e të bazuara të mendohet se në rast të kthimit të tij në vendin e origjinës apo në rastin e personit pa shtetësi në vendbanimin e tij të zakonshëm të mëparshëm, ai rrezikon realisht të përballet me cenime të rënda dhe nuk ka mundësi apo për shkak të rrezikut të tillë nuk dëshiron të përfitojë nga mbrojtja e atij vendi.

- “Mbrojtje e përkohshme” është një procedurë e veçantë mbrojtjeje, e cila u siguron mbrojtje të menjëhershme dhe të përkohshme personave të shpërngulur në rastet e flukseve masive, të cilët nuk mund të kthehen në vendin e tyre të origjinës, në veçanti, nëse ekziston rreziku që sistemi i azilit të jetë i paafte të procedojë me këtë fluks, pa krijuar efekte të pafavorshme në funksionimin e tij efektiv, në interes të këtyre personave.

- “Kushtet materiale të pritjes” janë kushtet e pritjes që përfshijnë strehimin, ushqimin dhe veshmbathjet e dhëna në natyrë ose në formën e ndihmës financiare, si dhe shpenzimet e përditshme.

²³ Ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH”, miratuar nga Kuvendi, më 1.2.2021.

180. Ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH” (neni 3), parashikon shprehimisht se: “moskthimi” është detyrimi i ndalimit për të dëbuar apo kthyer shtetasin e huaj ose personin pa shtetësi në çfarëdolloj mënyre në kufijtë e territoreve ku i kërcënohet jeta ose liria e tij, për arsye të racës, besimit, kombësisë, anëtarësisë në një grup të caktuar shoqëror ose bindjeve të tij politike.

181. Neni 11 “Parimi i moskthimit” parashikon:

a) kërkuesi, refugjati, personi me statusin e mbrojtjes plotësuese dhe mbrojtje të përkohshme nuk dëbohet, kthehet apo ekstradohet jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë: a) në një shtet ku jeta ose liria e tij kërcënohet për shkak të racës, të besimit, të kombësisë, të anëtarësisë në një grup të caktuar shoqëror apo të bindjeve politike;

b) në një shtet ku ka arsye të besueshme se mund të jetë në rrezik t’i nënshtrohet torturës ose ndëshkimit çnjerëzor e degradues apo çdo trajtimi tjetër të parashikuar në Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave Themelore dhe Lirive të Njeriut, të interpretuar nga Gjykata Evropiane apo në marrëveshjet/konventat ndërkombëtare ku RSH-ja është palë;

c) në një shtet ku ka arsye të besueshme se mund të jetë në rrezik t’i nënshtrohet zhdukjes me forcë;

ç) në shtetin e tij të origjinës, në rast se të huajve u është dhënë një nga format e mbrojtjes në përputhje me dispozitat e këtij ligji.

182. Ky ligj (neni 22) parashikon të drejtën e ndihmës ligjore, për kërkuesit për mbrojtje ndërkombëtare, dhënien e informacionit për kriteret dhe procedurën e mbrojtjes ndërkombëtare, si dhe të drejtën për ndihmë ligjore falas, në përputhje me legjislacionin përkatës në fuqi. Sipas nenit 23 “Gjuha e procedurës dhe e drejta për përkthyes” parashikohet se: Në rastet kur kërkuesi nuk e kupton gjuhën në të cilën zhvillohet procedura, i sigurohet shërbimi i përkthimit në gjuhën e shtetit të origjinës ose në një gjuhë që ai e kupton

183. Neni 44 parashikon se Qendra e Pritjes për Azil është person juridik publik, në varësi administrative të ministrit. Qendra informon autoritetin përgjegjës për azilin dhe refugjatët për procedurat e hyrjes, të daljes apo të qëndrimit të kërkuesve për mbrojtje ndërkombëtare, të kryera sipas nenit 43, të këtij ligji. Qendra duhet të sigurojë kushtet minimale të jetesës, përfshirë: a) akomodimin; b) ushqimin; c) sigurimin shëndetësor; ç) kushtet minimale të higjienës. Në bashkëpunim me subjekte të tjera, private ose shtetërore, vendase ose të huaja, në përputhje me të drejtat e kërkuesve e të refugjatëve, zhvillohen programe pedagogjike e edukuese, si dhe këshillim ligjor falas.

184. Azilkërkuesi/ja ka të drejtë të qëndrojë në Qendrën Kombëtare Pritëse për Azilkërkues (QKPA) gjatë kohëzgjatjes së procedurës për dhënien e statusit të refugjatit/mbrojtjes ndërkombëtare. Nëse azilkërkuesit/es i është refuzuar aplikimi për azil i lejohet të qëndrojë në territor apo të akomodohet në qendër derisa të mbarojnë procedurat e ankimit apo afatet për ushtrimin e tyre. Në qoftë se azilkërkuesi/ja ka mundësi të qëndrojë jashtë qendrës pritëse dhe përballon kushtet minimale të jetesës, autoriteti përgjegjës për azilin dhe refugjatët vendos largimin e azilkërkuesit brenda 30 ditëve nga Qendra. Azilkërkuesit/et pajisen me leje qëndrimi dhe kartë shëndeti. Drejtoria vendos në mënyrë konsensuale dhe kolegjiale me shumicë të votave dhe vendimi paraqitet në formë të shkruar dhe është i arsyetuar.

185. Azilkërkuesi ka të drejtë të qëndrojë në territorin e RSH-së deri në përfundimin e procedurës së filluar prej tij, gjithashtu dhe anëtarët e familjes së azilkërkuesit/es, të cilët kanë ardhur në Shqipëri së bashku me azilkërkuesin/en, kanë të drejtë të qëndrojnë. Azilkërkuesit i garantohet e drejta e moskthimit, e drejta e strehimit, e ushqimit, e kujdesit shëndetësor dhe shërbimeve të tjera publike për nevoja ngushtësisht vetjake, të ofruara në qendrën kombëtare pritëse për azilkërkuesit. Azilkërkuesit e mitur akomodohen së bashku me prindërit e tyre ose pjesëtarët madhorë të familjes, përgjegjës për ata.

186. Procesi i identifikimit dhe referimit (përzgjedhja) e të huajve rregullohet me udhëzimin nr. 293/2015 dhe urdhrin nr. 611/2015 të ministrit të Brendshëm, i ndryshuar, nxjerrë në zbatim të ligjit për azilin. Këto dy akte rregullojnë procedurat për identifikimin dhe regjistrimin e kërkesave për azil, si dhe referimin e tyre tek autoriteti përgjegjës për azilin dhe refugjatët. Kërkesat për mbrojtje ndërkombëtare mund të bëhen, jo vetëm në kufi, por edhe brenda

territorit të vendit para policisë kufitare dhe oficerëve të policisë së migracionit. Autoriteti kufitar rajonal /vendor i migracionit është struktura përgjegjëse për zhvillimin e procesit të identifikimit dhe referimit (*prescreening*) në pikat kufitare ose brenda territorit të Republikës së Shqipërisë. Janë miratuar disa akte nënligjore, si: udhëzimi nr. 293/2015, “Mbi procedurat e trajtimit të shtetasve të huaj me qëndrim të parregullt në territorin e RSH-së”; urdhri nr. 611/2015, “Për procedurën dhe rregullat për dërgimin e rastit nga autoriteti përgjegjës për azilin dhe refugjatët”, i ndryshuar.

187. Në rast se autoriteti përgjegjës rajonal/lokal për kufirin dhe migracionin kur identifikon migrantë të parregullt në kufi ose në territor, ai kryen të gjitha procedurat e parashikuara në procesin e *prescreening*, konkretisht: intervistimin, regjistrimin, dokumentimin dhe fotografimin e të huajit të parregullt. Nëse i huaji klasifikohet si azilkërkues, autoriteti përgjegjës rajonal/lokal për trajtimin e të huajve njofton menjëherë Drejtorinë e Azilit dhe autoritetin qendror shtetëror përgjegjës për trajtimin e të huajve. Autoriteti përgjegjës rajonal/lokal për kufirin dhe Migracionin në rast vështirësish gjatë kryerjes së procesit paraprak për kontrollimin e azilkërkuesve, kërkon praninë e Drejtorisë së Azilit.

188. Qendra Kombëtare Pritëse për Azilkërkues Qendra e Akomodimit është institucion ku akomodohen dhe trajtohen persona të huaj apo pa shtetësi që kërkojnë mbrojtje ndërkombëtare në Shqipëri. Qendra kombëtare e akomodimit të azilkërkuesve në RSH-së, ashtu si në të gjitha vendet e BE-së është një qendër e hapur. Si rrjedhojë e investimeve të bëra me ndihmën e partnerëve ndërkombëtarë ka garantuar një kapacitet pritës deri në 240 persona. Azilkërkuesve në këtë qendër iu sigurohet e drejta e strehimit, e ushqimit, e kujdesit shëndetësor dhe shërbime të tjera jetike të domosdoshme. Kjo qendër disponon mjek, punonjës social, psikologë. Ofrohet kujdes shëndetësor në qendra shëndetësore shtetërore ose private, trajtim psikologjik dhe konsulencë juridike nga specialistët e fushës. Shërbime të tjera të cilat ofrohen nga kjo qendër janë edhe shërbimet sociale-integruese, ku konkretisht përfshihen asistencë psikosociale, respektimi të diversiteteve (racore, etnike, fetare, kulturore), organizimi i aktiviteteve. Janë siguruar ambiente të përshtatshme për fëmijë, biblioteka, sallë internet, si dhe ambiente sportive. Azilkërkuesit qëndrojnë në këto qendra deri në përfundim të procedurave të azilit dhe në rastet e vendimeve negative ata përsëri lejohen të qëndrojnë në këto ambiente deri në përfundim të procedurave të apelit.

189. Gjithashtu, janë ngritur dhe qendra tranzitore pritje për azilkërkues, përkatësisht:

- Qendra sociale për migrantë të parregullt dhe azilkërkues në nevojë (grupet vulnerabël), në Bashkinë e Gjirokastrës me kapacitet akomodues deri në 15 persona, me fokus të veçantë gratë/fëmijët (gjatë procesit të *prescreening*), duke mundësuar të drejtën e qëndrimit në këtë qendër deri në 72 orë, afat i cili mund të zgjatet sipas nevojave të tyre.

- Qendra tranzitore për regjistrim dhe akomodim të përkohshëm të migrantëve të parregullt dhe azilkërkues në Gërhot, Gjirokastrë, ngritja e së cilës u mbështet nga Fondi i Bankës së Këshillit të Evropës për Zhvillim me kapacitet pritës deri në 60 persona.

- Qendra tranzitore për regjistrim dhe akomodim të përkohshëm të migrantëve të parregullt dhe azilkërkues në Kapshticë, Korçë, ngritja e së cilës u mbështet nga IOM-i. Kapaciteti i saj akomodues është deri në 60 persona dhe gjithashtu përfshin pajisjet IT për të lejuar procedurën e kontrollit në qendër.

190. Strategjia Kombëtare për Migracionin dhe Plani i saj i Veprimit 2019–2022 (miratuar me VKM-në nr. 400/2019), synon rritjen e ndërgjegjësimit të migrantëve për të drejtat e tyre dhe lehtësimin e aksesit në forma të ndryshme të mbështetjes/shërbimeve. Disa nga masat kanë synuar: hartimin e një plani të ri emergjence (kontigjence) që Shqipëria të menaxhojë flukset e përziera, duke marrë parasysh: të mitur të pashoqëruar, viktima trafikimi, azil kërkues, individë me aftësi të kufizuara etj.; përmirësimin e infrastrukturës në pikat e kalimit kufitar për të përmbushur siç duhet nevojat specifike të migrantëve (fëmijë, të moshuar, persona me aftësi të kufizuara etj.); trajnimin e punonjësve të kufirit për identifikimin e kategorive vulnerabël në rastet e flukseve të përziera masive; zhvillimin e procedurave standarde të qarta për kthimin vullnetar të asistuar, përfshirë për kategoritë vulnerabël; promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të migrantëve; inkurajimin e pjesëmarrjes së grave në policinë kufitare etj.

Aborti

191. Aborti kryhet ligjërisht vetëm në maternitetet e licencuara publike ose private, me qëllim garantimin e përputhshmërisë me standardet dhe legjislacionin dhe përmirësimin e mbledhjes dhe menaxhimit të të dhënave. Ndërprerja e shtatzënisë me kërkesë të gruas shtatzënë (ndërprerje e vullnetshme e shtatzënisë) lejohet deri në javën e 12-të të shtatzënisë, bazuar në ligjin nr. 8045, datë 7.12.1995, “Për ndërprerjen e shtatzënisë”, si në institucionet shëndetësore publike dhe ato private. Në vitin 2013, për sektorin shëndetësor privat u vendos që ndërprerja e shtatzënisë të kryhet vetëm në institucionet shëndetësore private me shtretër dhe që ofrojnë shërbimin e anestezisë dhe reanimacionit. Në vitin 2015, MSHMS-ja miratoi “Udhërrëfyesin e praktikës klinike për abortimin e sigurt”, që mbështetet në rekomandimet dhe të dhënat bashkëkohore për metodat e sigurta të abortit, si dhe përgatiti fletëpalosje informuese për të promovuar botimin e tij. Udhërrëfyesi do të përdoret nga të gjitha institucionet që ofrojnë shërbime aborti në vend.

SHTOJCAT SHTOJCA NR. 1

1. Avokati i Popullit vlerëson si prioritet të aktivitetit të tij, promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Institucioni i Avokatit të Popullit (AP) ka luajtur një rol aktiv gjatë gjithë procesit të hartimit të projektligjit mbi pakicat kombëtare, duke dhënë vërejtje dhe sugjerime, të cilat janë pasqyruar në një masë të mirë të tyre, në përmbajtjen e dispozitave të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në RSH-së”. Me gjithë zhvillimet pozitive që lidhen me miratimin dhe hyrjen në fuqi, të ligjit nr. 96/2017 apo edhe të miratimit dhe hyrjes në fuqi të disa prej akteve nënligjore në zbatim të këtij ligji, përsëri mbetet problematike pjesa e nxjerrjes në tërësi të të gjitha akteve nënligjore, të parashikuara si të nevojshme, për zbatimin e të këtij ligji.

2. Censusi i popullsisë: gjatë procesit të konsultimit të projektligjit “Për censin e popullsisë dhe të banesave”, Avokati i Popullit ka dhënë rekomandimet lidhur me: “zhvillimin e një censusi të ri të popullsisë, mbi bazën e kriterëve dhe standardeve më të mira ndërkombëtare, ku pakicat, do të gjenin veten për t’u shprehur objektivisht dhe pa rezerva për ekzistencën e tyre”. Zhvillimi i një censi në këto standarde do të ndihmonte në zbatimin e disa dispozitave të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”.

3. Sipas Avokatit të Popullit, është e nevojshme të kryhet një proces harmonizimi i të gjithë legjislacionit në tërësi, që synon të rregullojë regjimin juridik të censit, pa përjashtuar këtu projektaktet nënligjore dhe projektligjet që lidhen direkt, ose indirekt, në zbatimin e tyre, me procesin e censit dhe të dhënat që sigurohen prej tij. Kjo kërkesë bëhet edhe më sensitive, në rastin e pyetjeve për grupin etnik, fenë dhe gjuhët, përgjigjet e të cilave bazohen në deklarin e lirë dhe jo të detyrueshëm të individit. Gjetja e alternativave të duhura në përmbajtjen e pyetësorit të censit të hartuar nga INSTAT-i, merr një rëndësi të veçantë për objektivitetin dhe besueshmërinë e procesit.

4. Kuadri legjislativ për ndalimin e diskriminimit Me ndryshimet e fundit në ligji nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, ka pasur përmirësime, por nuk përfshihen rekomandimet e risjella në vëmendje nga ana e Avokatit të Popullit.

5. Avokati i Popullit ka trajtuar problematikat e pakicës kombëtare rome dhe pakicës kombëtare egjiptiane, të cilët hasin ende shumë pengesa për përfshirjen dhe integrimin në sistemin social: strehimin, regjistrimin në gjendjen civile, përfitimin e ndihmës ekonomike, arsimimin, punësimin, formimin profesional, kujdesin shëndetësor. Nga ana e këtij institucioni, institucioneve përgjegjëse u janë dërguar një sërë rekomandimesh në kuadër të përmirësimit të kushteve të jetesës për integrimin e romëve dhe egjiptianëve.

6. Situata socio-ekonomike e romëve dhe egjiptianëve: Avokati i Popullit prej kohësh ka trajtuar problematikat e pakicës kombëtare rome dhe pakicës kombëtare egjiptiane, të cilët hasin ende shumë pengesa për përfshirjen dhe integrimin në sistemin social: strehimin, regjistrimin në gjendjen civile, përfitimin e ndihmës ekonomike apo edhe arsimin, punësimin, formimin profesional, kujdesin shëndetësor.

7. Avokati i Popullit (AP) bazuar në rekomandimet e Komisionit Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës, rekomandoi zgjerimin e kategorisë së subjekteve përfituese të ligjit të ri për ndihmën juridike me viktimat e diskriminimit. Alokimi i mjaftueshëm i fondeve shtetërore, rritja e ndërgjegjësimit të komunitetit, rritja e aksesueshmërisë pranë klinikave ligjore, janë disa nga masat kryesore që nevojiten për garantimin e ndihmës juridike falas për grupet në nevojë.

8. Avokati i Popullit (AP) deklaroi se një pjesë e kërkesave për ndihmë juridike fillimisht drejtohet te ky institucion. Gjatë periudhës 2018–2019 u depozituan 68 kërkesa (18 nga gratë). Kërkesat e grave kanë objekt kryesisht çështje familjare (zgjidhje martese, kujdestari, detyrime pensioni ushqimor) dhe civile (shkaktim dëmi, pjesëtim pasurie, njohje vjetërsie në punë). Më të pakta në numër janë çështjet penale.

Rekomandime të AP-së

9. Rekomandim për plotësimin e kuadrit ligjor, për njohjen dhe mbrojtjen e pakicave kombëtare, në përputhje me përcaktimet e Konventës Kuadër të Këshillit të Evropës “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, drejtuar Kryeministrit. Ky rekomandim është zbatuar me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, apo edhe të miratimit dhe hyrjes në fuqi të disa prej akteve nënligjore në zbatim të këtij ligji.

10. Rekomandim për përsheptimin e procesit të miratimit dhe hyrjes në fuqi të akteve nënligjore që duhet të nxirren në bazë dhe për zbatim të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”, drejtuar Kryeministrit dhe Komisionit Qendror të Zgjedhjeve.

11. Rekomandim “Për marrjen e masave të domosdoshme, të menjëhershme, për pakicën rome dhe pakicën egjiptiane. Për evidentimin e numrit real të individëve dhe familjeve në nevojë, pjesë e komuniteteve rome dhe egjiptiane, të vendosura brenda territorit të njësisë administrative, të administruara nga bashkitë, ka pasur një reagim të mirë ndaj këtij rekomandimi nga shumica e njësive të qeverisjes vendore.

12. Sipas Avokatit të Popullit, një çështje e ndjeshme lidhur me problematikat që shqetësojnë komunitetet e pakicave rome dhe egjiptiane, është “dëbimi me forcë”, nga vendqëndrimet e tyre komunitare të pozicionuara në periferitë e qyteteve kryesore, ku edhe kanë ndërtuar kryesisht baraka. Me miratimin dhe hyrjen në fuqi të ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social”, janë adresuar disa lehtësira në fushën e strehimit, për individët dhe familjet rome dhe egjiptiane, si dhe ka një parashikim të përgjithshëm për dëbimet me forcë, por sipas këtij institucioni nuk janë të mjaftueshme. Lidhur me këtë konstatim të Avokatit të Popullit, sipas Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë në zbatim të nenit 6 të ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social” është miratuar VKM-ja nr. 361, datë 29.5.2019, “Mbi përcaktimin e procedurave të zhvendosjes së individëve/familjeve nga vendbanimi apo strehimi i tyre, në rastet e parashikuara në ligj dhe të bashkëpunimit institucional”.

13. Kushtet e vështira të pandemisë COVID-19, në vendin tonë, kanë bërë që vëmendja e AP të drejtohet në mënyrë të veçantë te gjendja e pakicave rome dhe egjiptiane, duke adresuar disa rekomandime specifike për marrjen e masave të domosdoshme, të menjëhershme, për pakicën Rome dhe pakicën egjiptiane.

SHTOJCA NR. 2

KOMISIONERI PËR MBROJTJEN NGA DISKRIMINIMI (KMD)

1. Një ndër mekanizmat kombëtarë për mbrojtjen e pakicave dhe për garantimin e zbatimit të ligjit “Për mbrojtjen nga diskriminimi” është Zyra e Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD) si një institucion publik dhe i pavarur i cili “siguron mbrojtjen efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin” (neni 21, pika 1). Ndryshimet ligjore në ligjin nr. 10221/2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, kanë rritur garancitë ligjore për shqyrtimin e situatave diskriminuese.

2. Krahas zyrës qendrore, Komisioneri e ushtron veprimtarinë e tij edhe nëpërmjet zyrave rajonale në Korçë, Shkodër, Fier. Me vendimin nr. 88, datë 23.7.2018, të Kuvendit të Shqipërisë, është vendosur ndryshimi i strukturës dhe organikës së Zyrës së Komisionerit për Mbrojtjen nga

Diskriminimi. Në bazë të këtyre ndryshimeve është rritur numri i stafit të Zyrës, nga 23 punonjës që ishin me strukturën e vjetër në 34 punonjës me strukturën e re. Burimet financiare të Komisionerit, kanë pësuar një rritje të lehtë ndër vite (*kejo në përputhje me zgjerimin e strukturës së KMD-së*), por mbështetje e mëtejshme nevojitet me qëllim realizimin e kompetencave të zgjeruara të Komisionerit.

3. Rastet e shqyrtuara nga Komisioneri KMD, gjatë periudhës 2018–2020.

Gjatë vitit 2018, janë trajtuar, 63 çështje (59 ankesa dhe 4 çështje *ex-officio*), me subjekte: 19 meshkuj; 20 femra, 9 grup personash dhe 11 OJF.

- Çështjet e trajtuara janë drejtuar 7 të tilla kundër subjekteve private dhe 56 kundër institucioneve publike (6 çështje kundër institucioneve të pushtetit qendror dhe 50 çështje kundër institucioneve të pushtetit vendor).

- Sipas fushave: 10 arsim, 5 punësim dhe 48 shërbime.

4. Gjatë vitit 2018, Komisioneri është shprehur me 64 vendime: 41 vendime themeli, 20 vendime mospranimi; dhe 1 vendim pezullim shqyrtimi, 2 vendime ndërprerje të procedurave. Vendimet kategorizohen si më poshtë:

- 10 vendime diskriminimi;

- 25 vendime mosdiskriminimi;

- 20 vendime mospranimi;

- 6 vendime për arritje efektiviteti;

- 1 vendim ndërprerje procedurash hetimore, pasi ankuesi është tërhequr nga ankesa;

- 1 vendim ndërprerje procedurash hetimore, pasi çështja është paraqitur për gjykim në gjykatë;

- 1 vendim pezullim shqyrtimi.

5. Gjatë vitit 2019, janë trajtuar, 35 çështje (33 ankesa dhe 2 çështje *ex-officio*), me subjekte: 9 meshkuj; 10 femra, 5 grup personash dhe 9 OJF. 7 çështje kundër subjekteve private dhe 28 ndaj institucioneve publike (7 çështje kundër institucioneve të pushtetit qendror dhe 21 çështje kundër institucioneve të pushtetit vendor). Sipas fushave: 7 çështje mbi arsimin dhe 28 çështje mbi shërbimet.

6. Gjatë vitit 2019, Komisioneri është shprehur me 33 vendime: 26 vendime themeli, 4 vendime mospranimi dhe 3 vendime ndërprerje të procedurave, që kategorizohen:

- 12 vendime diskriminimi (7 vendime në fushën e të mirave dhe shërbimeve janë zbatuar: 1 vendim në fushën e të mirave dhe shërbimeve është kundërshtuar në gjykatë, 2 vendime në fushën e të mirave dhe shërbimeve janë ende në proces dhe 2 vendime në fushën e arsimit janë zbatuar).

- 9 vendime mosdiskriminimi;

- 4 vendime mospranimi;

- 5 vendime për arritje efektiviteti;

- 2 vendim ndërprerje procedurash hetimore, pasi ankuesi është tërhequr nga ankesa;

- 1 vendim ndërprerje procedurash hetimore, për mungesë informacioni.

7. Gjatë vitit 2020, janë trajtuar, 16 çështje (15 ankesa dhe 1 çështje *ex-officio*), me subjekte: 4 meshkuj; 4 femra, 4 grup personash dhe 3 OJF.

- Çështjet e trajtuara janë: 2 të tilla kundër subjekteve private dhe 14 kundër institucioneve publike (7 çështje kundër institucioneve të pushtetit qendror dhe 7 çështje kundër institucioneve të pushtetit vendor).

- Sipas fushave: 2 arsim, 3 punësim dhe 11 shërbime.

8. Gjatë periudhës janar–nëntor 2020, Komisioneri është shprehur me 14 vendime: 12 vendime themeli dhe 2 vendime mospranimi si më poshtë:

- 5 vendime diskriminimi (4 vendime në fushën e të mirave dhe shërbimeve janë në proces, 1 vendim në fushën e punësimit është kundërshtuar në gjykatë);

- 4 vendime mosdiskriminimi;

- 2 vendime mospranimi;

- 3 vendime për arritje efektiviteti;

9. Raste të trajtuara – tipologjia e problematikave:

- Problematika e furnizimit me energji elektrike për anëtare të pakicave rome dhe egjiptiane. Komisioneri urdhëroi Entin Rregullator të Energjisë Elektrike të marrë masa për ndryshimin e Rregullores duke çliruar nga barra e pagesës së tarifës së lidhjes së re, aplikantët që trajtohen me statusin e “klientit në nevojë”, të cilët ndodhen në pamundësi financiare.

- Problematika e furnizimit me ujë të pijshëm, mungesa e kanalizimeve apo ndriçimit në zona ku pjesa më e madhe e banorëve u përkasin pakicave rome apo egjiptiane është trajtuar në disa raste nga Komisioneri në qytete të ndryshme, si: Elbasan, Shkodër, Fier dhe Korçë. Në rastin e banorëve në Shkodër dhe Korçë, autoritetet kanë zbatuar vendimet e Komisionerit duke zgjidhur problematikat e konstatuara.

- Problematika e përdorimit të terminologjisë së papërshtatshme për etiketimin e zonave të caktuara të cilët banohen nga anëtarë të pakicave rome ose egjiptiane, në dokumentacion zyrtar të përdorur nga ofruesi i shërbimit të furnizimit me energji elektrike në qytetin e Shkodrës. Gjatë shqyrtimit të çështjes nga Komisioneri operatori i furnizimit me energji elektrike në qytetin e Shkodrës mori masa të menjëhershme mbi problematikën.

- Problematika e braktisjes së shkollës nga fëmijët romë për shkak të varfërisë. Institucionet përgjegjëse morën masat përkatëse për hapjen e klasave të arsimit bazë me kohë të pjesshme në shkollën 9-vjeçare “Agimi” Maliq, për vitin shkollor 2020–2021, duke zgjidhur problematikën e adresuar pranë Komisionerit.

- Problematika e segregimit të fëmijëve që i përkasin pakicave rome dhe egjiptiane në shkolla të caktuara. Komisioneri konstatoi diskriminimin në formën e segregimit, të nxënësve romë dhe egjiptiane, që mësonin në shkollën 9-vjeçare “Liria” Shkodër dhe shkollën vartëse “Isuf Tabaku”, Ajasem, Shkodër dhe urdhëroi marrjen e masave të menjëhershme për rregullimin e situatës dhe parandalimin e situatave të tilla në të ardhmen.

- Gjuha e përdorur në media, median sociale, ndaj pakicave rome, egjiptiane, nga gazetarë, persona publike madje edhe deputetë, janë konsideruar nga KMD-ja si diskriminim ndaj këtyre grupeve.

- Largimi nga puna, nga punëdhënësi institucion publik, për një grua që i përkiste pakicës rome, është gjetur diskriminuese nga Komisioneri.

10. Lidhur me arsimimin e pakicave kombëtare, Komisioneri ka konstatuar problematikat e mëposhtme, të cilat i ka adresuar tek organet kompetente.

- Problematika e regjistrimit të fëmijëve romë dhe egjiptianë në kopshtet publike në qytetin e Tiranës. Bazuar në rekomandimin e Komisionerit, Bashkia Tiranë mori masa për përfshirjen e fëmijëve që vijnë nga familje të komunitetit rom/egjiptian, si kategori, që përfiton shërbim pa pagesë në kopshtet dhe çerdhet publike të Tiranës.

- Problematika e segregimit të fëmijëve që i përkasin pakicave rome dhe egjiptiane në shkolla të caktuara është evidentuar nga Komisioneri. Problematikat me transportin e fëmijëve.

- Problematika e braktisjes së shkollës nga fëmijët romë për shkak të varfërisë. Përmes arsimit bazë të pjesshëm atyre mund t’u jepet mundësia për të përfunduar arsimin e detyrueshëm për t’u regjistruar më pas në arsimin e mesëm profesional dhe më tej.

11. *Amicus curie*/palë e tretë në gjykatë: Bazuar në nenin 36, pika 4, të ligjit nr. 10 221, datë 4.2.2014, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, parashikohet se: “Gjykata mund t’i kërkojë Komisionerit, në çdo fazë të procedimit, që të paraqesë një mendim me shkrim, rezultatet e hetimit të tij, në qoftë se është bërë hetimi, ose çdo informacion tjetër që ka rëndësi për çështjen”. Komisioneri ka parashtruar mendimin e tij, si person i tretë, lidhur me çështjen objekt “Konstatimin e diskriminimit në formën e “Shqetësimit” dhe “Diskriminimit të tërthortë” ndaj paditësve anëtare të pakicës rome dhe për shpërblimin e dëmit të shkaktuar nga sjellja diskriminuese përmes ndreqjes së shkeljeve ligjore.

12. Rritja e ndërgjegjësimin të opinionit publik është një nga veprimtaritë themelore të Komisionerit, gjithashtu edhe e përfaqësuesve në zyrat rajonale në qytetin e Fierit, Shkodrës dhe Korçës. Aktivitetet ndërgjegjëse kanë qëllim nxitjen e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, sensibilizimin dhe informimin, ofrimin e informacioneve për këtë ligj, në gjuhën shqipe, në gjuhët e pakicave. Aktivitetet konsistojnë në:

- daljet publike të Komisionerit në median vizive dhe të shkruar.

- shpërndarja e materialeve ndërgjegjësuese dhe organizimi i ditëve të hapura
- botimeve i fletëpalosjeve të KMD-së dhe botimeve të tjera;
- vazhdimin e fushatave ndërgjegjësuese në shkollat 9-vjeçare;
- leksione të hapura me studentët; zhvillimi i aktiviteteve për çështjet e diskriminimit me grupet përkatëse sociale, organizatat joqeveritare.

13. Në fushën e strehimit janë trajtuar temat:

- diskriminimi në fushën e strehimit.
- mungesa e banesave dhe kushtet në të cilat jetojnë romët dhe egjiptianët.
- mungesa e të ardhurave, kusht për të pasur një banesë.
- dëbimi i romëve dhe egjiptianëve nga banesat e tyre për shkak të ndërhyrjes në infrastrukturë.

- politikat sociale të Planit të Veprimit për Romët dhe Egjiptianët në fushën e strehimit.

14. Në fushën e punësimit janë kryer takime me grupe të ndryshme, siç janë gratë e dhunuara, të rinjtë dhe vetë komunitetin. Temat që janë trajtuar:

- Punësimi. Situata aktuale e tyre.
- Diskriminimi që ndodh në vendin e punës nëpër institucionet dhe bizneset private.
- Punësimi informal.
- Kurset profesionale risi për t'u integruar në punë.
- Politikat e shtetit për këtë kategori dhe zbatueshmëria e tyre.
- Punësimi i të rinjve që kanë mbaruar arsimin e lartë.

15. Në fushën e arsimit janë trajtuar këto tema:

- Diskriminimi në arsimin parauniversitar.
- Braktisja e shkollës fenomen tepër shqetësues në ditët e sotme.
- Politikat sociale që ekzistojnë në fushën e arsimit parauniversitar dhe atë universitar.
- Promovimi i modeleve të suksesshme në komunitet.
- Promovimi i vlerave, kulturës traditave për romëve dhe egjiptianeve. Rruajtja e gjuhës rome.
- Përfshirja e mësuesve romeve dhe egjiptianëve në sistemin e arsimit parauniversitar.
- Arsimi mjet që të çon drejt integritit shoqëror. Arsimimi në kohë pandemie.

16. Në vendimmarrje:

- Njohja me miratimin e ligjit për pakicat kombëtare.
- Diskriminimi në institucionet. Punësimi i në administratë publike.
- Rëndësia e votës. Përfshirja në këshillat bashkiakë dhe institucionet qendrore.
- Regjistrimi i fëmijëve, fenomen që sjell problematika sociale për shfrytëzim dhe trafikim të qenieve njerëzore.

17. Në fushën e shëndetit:

- diskriminimi në fushën e shëndetit;
- marrja e shërbimeve në ambientet shëndetësore dhe spitalore; kushtet higjeno-sanitare të banesave në kohën e pandemisë.

18. KMD-ja ka trajtuar 33 çështje, nga të cilat 12 çështje diskriminimi vetëm për shkak të gjinisë: 4 në vitin 2018 (nga 16 çështje gjithsej), 3 në vitin 2019 (nga 7 çështje gjithsej) dhe 1 çështje për periudhën janar – prill 2020 (nga 2 çështje gjithsej)

19. KMD-ja ka rekomanduar përmirësimin dhe harmonizimin e legjislacionit për:

- ligjin për gjendjen civile në lidhje me konceptin e “kryefamiljarit” dhe detyrave të parashikuara nga ligji, për të garantuar marrjen e pëlqimit të të dy bashkëshortëve në procedurat e deklarimit të vendbanimit (2016);

- ligjin kundër dhunës në familje për harmonizimin me nenin 3 të Konventës së Stambollit dhe identifikimin drejtpërdrejt në ligj të mbrojtjes nga diskriminimi (2018);

- Kodin e Punës mbi: shmangien e diskriminimit të punonjëseve në rastet e llogaritjes së shpërblimit vjetor për punonjëset me leje lindje në mënyrë të ndryshme nga dhënia e masës së shpërblimit si gjithë punonjësit e tjerë që kanë punuar gjatë gjithë vitit; moskonsiderimin si diskriminim të rasteve kur llogaritja e shpërblimit vjetor për punonjëset/punonjësit me leje prindërore, bëhet në përpjesëtim me kohën e punuar, duke u zbritur periudha kur nuk është punuar për shkak të lejes; dhënien e shpërblimeve si inkurajim apo shpërblimeve të një natyre që

nuk kushtëzohen me punën e kryer në të shkuarën, për të gjitha/ë punonjëset/punonjësit pavarësisht nëse kanë qenë me leje lindje apo leje prindërore.

20. KMD-ja dhe AP-ja kanë lidhur marrëveshje bashkëpunimi (maj 2018) për koordinimin dhe bashkëpunimin efektiv në kuadër të garantimit të të drejtave dhe lirive të njeriut, veçanërisht për mosdiskriminim dhe barazi në ligj dhe para ligjit, promovimin e të drejtave, lirive dhe interesave të ligjshëm të individëve.

SHTOJCA NR. 3 KULTURA

Ministria e Kulturës vijon të mbështesë financiarisht organizime ndër më prioritetet me të njëjtin fokus, duke përmendur aktivitete, si:

- “Përmeti Multikulturor, Minoritete dhe Etni”, Festivali Folklorik Kombëtar të Gjirokastrës. Në kriteret shkencore të pjesëmarrjes parashikohet pasqyrimi si pjesë të trashëgimisë kulturore shpirtërore kombëtare, të gjitha ato vlera të krijuara nga pakicat kombëtare”;

- Festivali Multikulturor Berat;
- Kremtimi i 8 Prillit, Ditës Botërore të Romëve;
- Mbështetje financiare për botime veprash letrare mbi romët në Shqipëri;
- Mbështetje financiare për organizimin e projektit “Ditët e minoritetit rom në Shqipëri”;
- Mbështetje financiare për koncert festiv me muzikë dhe veshje tradicionale nga pakica rome;
- Kremtimi i 5 Majit, Ditës së Shën Gjergjit, (Herdelezi) – festë nga trashëgimia kulturore e pakicës rome;

- Kremtimi i Ditës Ndërkombëtare të Vllehve;
- Organizimi i Takimit Botëror të Vllehve në Ditën e Shën Mërisë në Voskopojë;
- Promovime veprash letrare dhe historike mbi pakicën arumune në Shqipëri;
- Organizimi i takimeve me pakicën maqedonase në Prespë;
- Mbështetje financiare për koncertin folklorik të pakicave kombëtare në Sarandë;
- Sigurimi i një aksesit më të lartë dhe pjesëmarrje aktive në kulturë nga pakicat kombëtare mund të sigurohen duke zhvilluar dhe zbatuar projekte që mbrojnë dhe promovojnë identitetin kulturor dhe gjuhën e tyre, si:

- dhënia e asistencës profesionale dhe këshillimit për standardet e dokumentimit të diversitetit dhe trashëgimisë jomateriale (trajnime, seminare);

- mbështetja financiare nga MK-ja e rrjetit të aktiviteteve të organizuara nga shoqatat kulturore sidomos të punës kërkimore në bashkëpunim dhe me pushtetin vendor;

- publikimi i literaturës së shkruar në gjuhët e pakicave kombëtare, së bashku me përkthimin në gjuhën shqipe;

- rritja e përfaqësimit të grupeve të pakicave kombëtare në festivalet artistike kombëtare dhe ndërkombëtare të organizuara nga Ministria e Kulturës etj.

SHTOJCA NR. 4 AKTET NËNLIGJORE MBI STREHIMIN

- VKM nr. 453, datë 3.7.2019, “Për masën e subvencionit të interesave të kredisë dhe procedurën e dhënies së tij për familjet që përfitojnë banesë me kosto të ulët, me kredi të lehtësuara nga shteti”.

- VKM nr. 458, datë 3.7.2019, “Për procedurën e kthimit në fond banese, me qëllim strehimi, të objekteve pronë shtetërore, që përshtaten nga njësitë e vetëqeverisjes vendore me grante konkurruese nga buxheti i shtetit”.

- VKM nr. 459, datë 3.7.2019, “Për rregullat për administrimin e kërkesave të njërive të vetëqeverisjes vendore për fonde nga buxheti i shtetit për subvencionimin e qirasë ose uzufuktit, mënyrën e financimit të subvencionit, monitorimin dhe bashkëpunimin ndërmjet njërive të vetëqeverisjes vendore dhe ministrisë përgjegjëse për strehimin”.

- VKM nr. 384, datë 12.6.2019, “Për përcaktimin e dokumentacionit për të përfituar strehim sipas çdo programi social të strehimit dhe të afateve e të procedurave të miratimit nga organet e vetëqeverisjes vendore”.
- VKM nr. 361, datë 29.5.2019, “Për përcaktimin e procedurave të zhvendosjes së individëve/familjeve nga vendbanimi a strehimi i tyre, në rastet e parashikuara në ligj, dhe të bashkëpunimit institucional”.
- VKM nr. 362, datë 29.5.2019, “Për kriteret e dhënies së subvencionit të qirasë për kategoritë që gëzojnë përparësi në subvencionimin e qirasë në tregun e lirë, nëpërmjet buxhetit të shtetit, dhe mënyrën e llogaritjes së tij”.
- VKM nr. 522, datë 25.7.2019, “Për metodikën e llogaritjes së masës së qirasë për banesat sociale me qira”.
- VKM nr. 823, datë 18.12.2019, “Për procedurat e blerjes së shtëpive në tregun e lirë që do t'i shtohen fondit publik të shtëpive me qira sociale”.
- VKM nr. 179, datë 26.2.2020, “Për rregullat, kushtet dhe procedurat e privatizimit të banesave
- VKM nr. 300, datë 15.4.2020, “Për procedurat e shkëmbimit të njësive të përballueshme të banesave”.
- VKM nr. 301, datë 15.4.2020, “Për normat e strehimit, kushtet dhe standardet për shtëpitë sociale që blihen në tregun e lirë dhe shtëpitë me kosto të ulët”.
- rregullorja e ministrit nr. 31, datë 18.11.2019, “Për procedurat standarde të aplikimit dhe kriteret për përfitimin nga fondet e buxhetit të shtetit për programet e strehimit”.
- mbështetje për strehimin e familjeve romë dhe egjiptiane, përmes projekteve të investimeve.
- udhëzim i përbashkët nr. 22, datë 5.6.2020, “Për mënyrën e ndërveprimit të programeve sociale të strehimit me shërbimet sociale të punësimit, arsimit dhe kujdesit shëndetësor”.
- VKM nr. 496, datë 24.6.2020, “Për organizimin, funksionimin, kriteret dhe procedurat e përzgjedhjes së anëtarëve të këshillit kombëtar të strehimit, si dhe marrëdhëniet me institucionet e tjera shtetërore që veprojnë në këtë fushë”.
- VKM nr. 579, datë 22.7.2020, “Për përcaktimin e institucioneve publike që administrojnë strehët, i kriterëve, procedurave dhe kapaciteteve të mjaftueshme për të menaxhuar çështjet sociale, financiare e teknike, si dhe procedurat e administrimit dhe mirëmbajtjes së strehëve të përkohshme, kompetencat e subjekteve përgjegjëse dhe bashkëpunimi ndërmjet tyre”.
- udhëzim i ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 33, datë 26.8.2020, “Për kushtet e tjera që duhet të plotësojnë strehët e përkohshme”.
- udhëzim i ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 40, datë 23.10.2020, “Për mënyrën e administrimit dhe të mirëmbajtjes së banesave të specializuara”.
- VKM nr. 898, datë 18.11.2020, “Për rregullat, kushtet, kriteret e procedurat e privatizimit të banesave dhe të objekteve të kthyer në fond banese të paprivatizuara”.

SHTOJCA NR. 5

TRAJNIMET E PERSONELIT LIGJZBATUES

1. Në vazhdimësi janë zhvilluar trajnime të stafit policor lidhur me rregullat dhe procedurat standarde që kanë të bëjnë me mbajtjen, sigurimin dhe trajtimin e personave të arrestuar/ndaluar në ambientet e dhomave të sigurisë të Policisë së Shtetit; respektimin dhe garantimin e të drejtave themelore të tyre, si: mbrojtja me avokat; ofrimi i shërbimit mjekësor; njohja me të drejtat e tyre; njoftimi i familjarëve për arrestimin/ndalimin dhe vendndodhjen e tyre; trajtimi ushqimor; kushtet dhe standardet e ambienteve ku mbahen e trajtohen kjo kategori personash; e drejta për të paraqitur kërkesë – ankesa për trajtimin që iu bëhet/sjelljen e qëndrimin e policisë etj. Sipas programeve vjetore të trajnimeve në Policinë e Shtetit, realizohen trajnime të specializuara në Akademinë e Sigurisë me punonjës të policisë të nivelit zbatues dhe drejtues të drejtorive vendore të Policisë.
2. Në programet vjetore të trajnimeve të Policisë së Shtetit janë planifikuar trajnime, në shërbim i punonjësve të policisë të strukturave vendore dhe trajnime të specializuara për nivelin

zbatues dhe atë të parë të drejtimit, si: shërbimi i patrullës përgjithshme, shërbimi i policisë rrugore, ndihmës specialistët e policimit në komunitet, punonjës të strukturave për krimet etj., lidhur me njohjen dhe respektimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut dhe në veçanti të individëve gjatë shoqërimit, ndalimit, arrestimit dhe trajtimit në ambientet e Policisë së Shtetit.

3. Trajnimet lidhen me njohjen e akteve ndërkombëtare, Kushtetutën, Kodin e Procedurës Penale, ligji nr. 108/2014, “Për Policinë e Shtetit”, ligje të tjera, manualin “Për trajtimin dhe sigurimin e të arrestuarve/ndaluarve në dhomat e sigurisë të njërive të policisë”; “Rregullat dhe procedurat standarde për hedhjen e administrimin e të dhënave për personat e shoqëruar dhe të ndaluar/arrestuar në sistemin ADAM; “Përcaktimet ligjore për shoqërimin, rastet e shoqërimit, trajtimi i të shoqëruarve dhe përcaktimet e bëra në procedurën standarde të punës.

4. Seminare dhe tryeza të rrumbullakëta të zhvilluara nga Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi lidhur me njohjen dhe zbatimin e ligjit nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”. Trajnime organizuar nga Këshilli i Evropës “Mbi trajtimin e përshtatshëm të të ndaluarve/arrestuarve në ambientet policore”. Janë zhvilluar seminare/tryeza të rrumbullakëta të përbashkëta me OJQ/OJF për të prezantuar dhe diskutuar raportet e monitorimeve të hartuara.

5. Nga strukturat e Drejtorisë së Policisë së Shtetit dhe ato të drejtorive vendore të policisë janë administruar njohur dhe analizuar raportet e monitorimeve të kryera nga Avokati i Popullit. Gjithashtu, janë përgatitur e dërguar përgjigjet për Avokatin e Popullit lidhur me zbatimin e rekomandimeve të bëra pas inspektimeve të kryera. Janë realizuar takime midis Avokatit të Popullit dhe drejtuesve të lartë të Policisë së Shtetit për forcimin e bashkëpunimit, përmbushjen e detyrave nga Policia e Shtetit duke respektuar liritë dhe të drejtat e njeriut, zbatimin e rekomandimeve të Avokatit të Popullit, ndjekjen dhe trajtimin ligjor të ankesave të për shkelje të të drejtave të tyre nga policia etj. Janë zhvilluar seminare e tryeza të rrumbullakëta nga Avokati i Popullit, lidhur me kushtet dhe standardet e ofrimit të shërbimit shëndetësor ndaj të ndaluarve/arrestuarve në ambientet e Policisë; prezantimin e projekt raporteve të vizitave monitoruese të kryera në strukturat e Policisë së Shtetit.

6. Trajnime Drejtoria e Përgjithshme e Policisë – dhuna me bazë gjinore dhe dhuna ndaj grave.

- Përmirësimi i kuadrit ligjor në lidhje me dhunën me bazë gjinore dhe dhunën në familje.
- Dhuna në familje dhe roli i autoriteteve përgjegjëse;
- Kompjuterizimi i të dhënave dhe përdorimi i sistemit *on-line* të rasteve të dhunës në familje;
- Buxhetimi gjinor dhe ngritja e kapaciteteve të nëpunësve gjinorë në nivel qendror dhe vendor;
- Trajnim i nëpunësve gjinorë të ministrive;
- Standardet evropiane lidhur me barazinë dhe mosdiskriminimin – rëndësia e njohjes dhe zbatimit nga sistemi i drejtësisë;
- Trajnime të punonjësve të policisë, për dhunën në familje, në drejtoritë vendore të policisë;
- “Roli i Policisë së Shtetit në zbatim të ligjit “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” dhe në mekanizmin e reagimit të koordinuar ndaj dhunës në familje”;
- “Hetimi i krimeve seksuale”, dhuna në familje, të miturit dhe krimet seksuale, si dhe specialistë të krimeve në komisariatet e policisë.
- Trajnime për njohjen dhe zbatimin e ndryshimeve ligjore në adresimin e dhunës në familje.

SHTOJCA 6

INFORMACION MBI TRAJNIMET PERIODIKE TË SHKOLLËS E MAGJISTRATURËS

- Zbatimi i drejtpërdrejtë i konventave për të drejtat e njeriut. Roli gjykatës dhe i sistemit të drejtësisë. Standardet evropiane lidhur me barazinë dhe mosdiskriminimin, rëndësia e njohjes dhe zbatimit të tyre nga sistemi i drejtësisë. Kuadri ligjor vendas dhe praktika gjyqësore lidhur me barazinë dhe mosdiskriminimin.

- Kuadri institucional lidhur me çështjet e barazisë dhe mosdiskriminimit.

- Trafikimi i qenieve njerëzore. Ndjekja dhe gjykimi penal i veprave të trafikimit të qenieve njerëzore në përputhje me risitë në Kodin e Procedurës Penale. Të drejtat e viktimës së trafikimit gjatë procesit penal.
- Barazia gjinore dhe dhuna me bazë gjinore, me fokus ndryshimet ligjore, shërbimet ndaj viktimës dhe rehabilitimin/punën me dhunuesit.
- Dhuna në familje dhe dhuna me bazë gjinore. Roli i gjykatës me fokus problematiken e praktikës gjyqësore.
- Detyrimet që burojnë nga Konventa e Stambollit dhe Rekomandimet e Komitetit Grevio për sistemin e drejtësisë.
- Ndryshimet në ligjin “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” dhe bashkërendimi institucional në mbrojtje të viktimave të dhunës në familje.
- Rrethi i subjekteve që gëzojnë mbrojtje nga ligji nr. 9669/2006 dhe subjekteve të mbrojtura nga neni 130/a i Kodit të Familjes.
- Viktima dhe procesi penal. Ndryshimet dhe shtesat e ligjit nr. 35/2017 dhe standardet ndërkombëtare. Probleme të padisë civile në procesin penal. Dëshmipërblimi i viktimave.
- Jurisprudenca e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut me fokus kryesor praninë e të pandehurit në gjykim;
- Të drejtat e migrantëve dhe azilkërkuesve. Standardet e mbrojtjes së parashikuar në konventat e ratifikuara nga Shqipëria në fushën e migracionit dhe azilit dhe direktivave të BE-së në këtë fushë. Probleme të praktikës gjyqësore shqiptare. Vështrim krahasimor me praktikën e mira.
- Azili, të drejtat e azilkërkuesve.

SHTOJCA NR. 7

TË DHËNA STATISTIKORE PËR PERIUdhËN 2018–2020, PËR DHUNËN DHE KRIME TË TJERA TË NDODHURA NË MARRËDHËNIET FAMILJARE – MINISTRIA E BRENDSHME

1. Gjatë vitit 2018

Janë evidentuar gjithsej 4951 raste të dhunës dhe krimeve të tjera të ndodhura në marrëdhëniet familjare, nga të cilat:

- Janë referuar materialet për ndjekje penale në prokurori 1914 raste të dhunës dhe krimeve të tjera në marrëdhëniet familjare, prej të cilave 1373 raste janë bazuar në nenin 130/a “Dhuna në familje”, si dhe janë arrestuar në flagrancë 608 autorë.
- Janë trajtuar me kërkesë padi “Për lëshimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes/urdhrit të mbrojtjes” 3037 raste të dhunës në familje.
- Janë evidentuar 11 vrasje në familje, me 20 viktima, prej të cilave gra/vajza janë 11 dhe nga këto 4 kanë qenë bashkëshorte.

2. Gjatë vitit 2019

Janë evidentuar gjithsej 4629 raste të dhunës dhe krimeve të tjera të ndodhura në marrëdhëniet familjare, nga të cilat:

- Janë referuar materialet për ndjekje penale në prokurori në 1793 raste të dhunës dhe krimeve të tjera në marrëdhëniet familjare, prej të cilave 1341 raste janë bazuar në nenin 130/a “Dhuna në familje”, si dhe janë arrestuar në flagrancë 535 autorë.
- Janë trajtuar me kërkesë padi “Për lëshimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes/urdhrit të mbrojtjes” 2836 raste të dhunës në familje.
- Janë evidentuar 14 vrasje në familje, me 17 viktima, prej të cilave gra/vajza janë 12 dhe nga këto 8 kanë qenë bashkëshorte.

3. Gjatë vitit 2020

Janë evidentuar gjithsej 2053 raste të dhunës dhe krimeve të tjera të ndodhura në marrëdhëniet familjare, nga të cilat:

- Janë referuar materialet për ndjekje penale në prokurori 847 raste të dhunës dhe krimeve të tjera në marrëdhëniet familjare, prej të cilave 674 raste janë bazuar në nenin 130/a “Dhuna në familje”, si dhe janë arrestuar në flagrancë 270 autorë.

- Janë trajtuar me kërkesë padi “Për lëshimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes/urdhrit të mbrojtjes” 1206 raste të dhunës në familje.

- Janë evidentuar 4 vrasje në familje, nga të cilat janë shkaktuar 5 viktima, prej të cilave gra/vajza janë 4 dhe nga këto 3 kanë qenë bashkëshorte.

4. Tabela përmbledhëse e të dhënave për dhunën në familje.

Viti	Raste dhune në familje/ evidentuar gjithsej	Kërkesëpadi për UMM/UM	Procedime neni 130/a, K.P.	Arrestuar për 130/a	Vrasje në familje
2018	4951	3037	1373	608	11
2019	4629	2836	1341	535	14
2020 6-mujori	2053	1206	674	270	4

SHTOJCA NR. 8

TË DHËNA MBI PROCEDIMET PENALE (DHUNA) – PROKURORIA E PËRGJITHSHME

Gjatë vitit 2018 janë regjistruar 1349 procedime penale dhe janë dërguar për gjykim 1050 procedime.

Gjatë vitit 2019 janë regjistruar 1239 procedime penale dhe janë dërguar për gjykim 878 procedime.

Gjatë vitit 2020 (6-mujori I) janë regjistruar 554 procedime penale dhe janë dërguar për gjykim 380 procedime.

SHTOJCA NR. 9

TË DHËNAT STATISTIKORE, MBI TRAFIKIMIN, PARAQITUR NGA DREJTORIA E PËRGJITHSHME E POLICISË PËR PERIUDHËN 2014 – KORRIK 2020, PARAQITEN SI MË POSHTË:

Për vitin 2018, janë evidentuar në total 38 vepra penale me 51 autorë, sipas veprave penale:

- 30 vepra penale për “Trafikimi personave të rritur”, me 42 autorë.
- 8 vepra penale për “Trafikim i të miturve”, me 9 autorë.

Për vitin 2019, janë evidentuar në total 41 vepra penale me 62 autorë, sipas veprave penale:

- 34 vepra penale për “Trafikim i personave”, me 21 autorë.
- 7 vepra penale për “Trafikim i të miturve”, me 8 autorë.

Për periudhën janar–korrik 2020 janë evidentuar në total 20 vepra penale me 25 autorë, sipas veprave penale:

- 16 vepra penale për “Trafikim i personave”, me 21 autorë.
- 4 vepra penale për “Trafikim i të miturve”, me 4 autorë.

SHTOJCA NR. 10

Sipas të dhënave të MFE, çdo vit financohet veprimtaria e Shoqatës së Jetimeve me fonde buxhetore përkatësisht për vitet 2014 deri 2020:

Viti	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Shuma në lekë	1,800,000	1,600,000	1,600,000	1,600,000	1,600,000	1,600,000	1,600,000

Numri i fëmijëve jetim në qendrat përkatëse, si edhe fondi i qendrave në mijë lekë:

Emërtimi	Viti 2012	Viti 2013	Viti 2014	Viti 2015	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2019	Viti 2020
Numri i	355	370	346	417	355	359	293	280	215

fëmijëve në qendrat përkatese									
Fondi për jetimet	228,502	197,024	235,715	224,020	220,471	237,037	239,599	224,120	223,000